

MEHMET AKİF ERSOY'UN YAŞAMÖYKÜSÜ, AHLAK VE DİN ANLAYIŞI

(Hazırlayan: Turgut ÇİFTÇİ)

İÇİNDEKİLER

AKİF'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ	3
AKİF'İN AHLAK ANLAYIŞI	6
Akif'in aradığı ahlaki özellikler	6
Japonların ahlaki yapısı (Safahat)	8
Japonların ahlaki yapısı (Safahat): Güncel Türkçe	9
İlim ve sanat (Safahat)	10
İlim ve sanat (Safahat): Güncel Türkçe	11
Köylünün hali (Safahat)	11
Köylünün hali (Safahat): Güncel Türkçe.....	12
Zulme ve zalime karşı tavır (Safahat)	12
Zulme ve zalime karşı tavır (Safahat): Güncel Türkçe	13
Gençliğin hali (Safahat)	13
Düşünürlerin dini anlayışı (Safahat)	14
Şairlerin durumu (Safahat)	15
Milliyetçilik (Safahat)	15
Dürüstlük (Safahat)	16
Namusluluk (Safahat)	16
Ahlaki Sorun, İlahi Adaletten Yoksundur ve Hayvancadır (Safahat).....	16
Ahlaksızlık İnsanlardan Kaynaklanır ve Toplumu Çökertir (Safahat) .	17
Ahlaksızlık İnsanlardan Kaynaklanır ve Toplumu Çökertir (Safahat): Güncel Türkçe	18
AKİF'İN DİN ANLAYIŞI.....	19
Akif'in aradığı dini özellikler	19

Hurafeler, Cehalet ve Tutuculuk (Safahat)	20
Hurafeler, Cehalet ve Tutuculuk (Safahat): Güncel Türkçe.....	21
Ataları Kutsama, Kur'an'ı Mezarlık ve Fal Kitabına Dönüştürme (Safahat).....	22
Ataları Kutsama, Kur'an'ı Mezarlık ve Fal Kitabına Dönüştürme (Safahat): Güncel Türkçe	23
İslam Ölüler (Ruhsuz) Değil Hayat Dinidir (Safahat)	24
İslam, Ölüler (Ruhsuz) Değil Hayat Dinidir (Safahat): Güncel Türkçe..	25
Din Bilginleri Yetersiz ve Yalnızca Kur'an'dan İlham Almak Yerine Klasik Eserlerde Çözüm Arıyor (Safahat).....	26
Din Bilginleri Yetersiz ve Yalnızca Kur'an'dan İlham Almak Yerine Klasik Eserlerde Çözüm Arıyor (Safahat): Güncel Türkçe	26
Gösterişçi, Şekilci ve Samimiyetsiz Dindarlar (Safahat)	27
Gösterişçi, Şekilci ve Samimiyetsiz Dindarlar (Safahat): Güncel Türkçe	27
Haksızlıklara Göz Yummamak ve Dinin Tersyüz (Özün Şekil, Şekilin Öz) Edilmemesi (Safahat)	28
Haksızlıklara Göz Yummamak ve Dinin Tersyüz (Özün Şekil, Şekilin Öz) Edilmemesi (Safahat): Güncel Türkçe	28
Müslümanlık Nerde (Safahat).....	29
Müslümanlık Nerde (Safahat): Güncel Türkçe	29
Çalışmadan Allah'a Dayanmak Kuruntulara Tapmaktır (Safahat)	30
Çalışmadan Allah'a Dayanmak Kuruntulara Tapmaktır (Safahat): Güncel Türkçe	31
AKİF'İN DİNİ KAYNAKLARA VE HADİSE BAKIŞI.....	31
Dini Kaynakları Hurafelerin İstilas ve Hadis Uydurmacılığı (Safahat)	32
Dini Kaynakları Hurafelerin İstilas ve Hadis Uydurmacılığı (Safahat): Güncel Türkçe	34
AKİF'İN KADER ANLAYIŞI.....	35
Tembellik Sonucu Yaşanan Olumsuzluklar Kader Değildir (Safahat) ..	36

Tembellik Sonucu Yaşanan Olumsuzluklar Kader Değildir (Safahat):	
Güncel Türkçe	38
Seçimlerimizden Sorumluyuz, Tedbir Alma Tercihi de bir Kaderdir	
(Safahat).....	40
AKİF'İN DÜNYAYA VE AHİRETE BAKIŞI	43
“Ahiret, Ahiret” Diyerek Dünyayı Küçümseyenler ve Değersiz Görenler,	
Dünyanın Ne Kadar Gerçek Olduğunu Ölünce Anlayacaklar (Safahat) 43	
“Ahiret, Ahiret” Diyerek Dünyayı Küçümseyenler ve Değersiz Görenler	
(Safahat): Güncel Türkçe	45
AKİF'İN HACETTEPE, TACETTİN CAMİİ HUTBESİ	46
SEBİLÜRREŞAT DERGİSİ'NİN İZLEYECEĞİ ÇİZGİ	47

Sınırsız ve sonsuz övgüyü hak eden yalnızca tüm varlıkların sahibi yüce Allah'tır. Doğruluğun ve iyiliğin öncüsü ve ölçüsü seçkin insanlara selam olsun. Onları iyilikle, güzellikle ve hayırla yâd ediyoruz.

AKİF'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ

Mehmet Akif Ersoy, Aralık 1873 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Babası Fatih Medresesi'nde hoca olup Arnavutluk'tan, anne tarafı ise Buhara'dan gelmiştir.

Akif, üniversite için Mülkiye (Siyasal Bilgiler)'ye girmiş, ancak çeşitli gerekçelerle okumasını yarıda kesmek zorunda kalmıştır. Sonra Veterinerlik bölümünden mezun olmuştur.

1898'e kadar Tarım Bakanlığındaki görevi gereği Rumeli, Anadolu ve Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde bulaşıcı hayvan hastalıkları ile ilgili olarak dolaştı. Köylülerle olan ilişkileriyle bilgi ve deneyimini artırdı. Bu sayede ülkeyi yakından tanıma ve sorunlarına tanık olma fırsatını bulmuştur. Bu geziler esnasında Arnavutluk'taki akrabalarını da ziyaret etmiştir.

1898'de 25 yaşında evlendi. Üç kız, oç oğlu oldu, sırasıyla: Cemile, Feride, Suad, İbrahim Naim, Emin, Tahir... Büyük kızı Cemile,

“Tanrı Buyruğu” adlı Kur’an tefsirini hazırlayan Ömer Rıza Doğrul’la Mısır’da evlenmiştir.

1906’da Ziraat Mektebi’nde Kompozisyon dersi öğretmenliği yapar. Baytar Mektebinde Müdür yardımcılığı yapar. 1908’de arkadaşı Eşref Edip’le “Sırat-ı Müstakim (SM)” adlı dergiyi çıkarır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesine müderris (profesör) olarak atanır.

1912’de, “Sırat-ı Müstakim” dergisi “Sebilü’r-Reşad (SR)” adıyla yayın hayatına devam etti. Ankara, Kastamonu ve Kayseri’de yayın hayatına devam eden “Sırat-ı Müstakim (SM)” 1925’de Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılmıştır. Akif, Mısırlı âlim Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abdüh’un genel görüşlerine destek vermiş ve onların bazı makalelerini tercüme etmiştir.

Akif, ilkeli bir insandı. İttihad ve Terakki Cemiyeti’ne üye olurken, yemin metninde yer alan, “Cemiyetin tüm emirlerine koşulsuz bağlılık” ifadelerini kabul etmemiş, “Ben ancak Cemiyetin doğru emirlerine bağlı kalırım. Mutlak bağlılık sözü veremem” diye itirazını dile getirmiştir. Bu olaydan sonra, uzun tartışmalar sonucu yemin metni değiştirilmiştir. Daha sonra Cemiyet’in batıcı, ırkçı, menfaatçi yaklaşımları nedeniyle muhalif duruş sergilemiştir.

1913’da İttihad ve Terakki hükümetini eleştiren yazıları nedeniyle görevlerinden istifa etmek zorunda kalmıştır.

İttihat ve Terakki Fırkası’nın baskısı üzerine 11 Mayıs 1913’da üniversitedeki görevinden istifa etmiştir. 12 Haziran 1913’da, sadrazam Said Halim Paşa’nın talebi üzerine Darüşşafaka Cemiyeti’ne üye seçilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı’ndan önce, 1914’de 2 aylık ilk Mısır seyahati oldu. Damadı Ömer Rıza Doğrul’u orada tanıdı. Mısır’dan sonra Medine’ye seyahat etti.

1914’ün sonlarında devletin isteği üzerine savaşla ilgili konularda özel görevli olarak Berlin’e gitti ve orada 3 ay kaldı. Yine benzer görevle 1915’de Riyad’a gitti ve orada 4.5 ay kaldı.

İttihad ve Terakki Hükümeti, Ziya Gökalp’in milliyetçi düşüncelerinden etkilenerek 1915’de “Sebilü’r-Reşad (SR)”ı önce sansürleyip sonra kapatınca “Sebilü’n-Necat (SN)” adıyla yeni bir dergi çıkardı.

1918’de kurulan İslami Fetva Kurumu’na (Dârü’l-Hikmeti’l-İslamiyye) üye ve genel sekreter (başkâtip) olarak atandı.

1919’da Said Halim Paşa savaşın sorumlusu olarak gösterilip Malta’ya sürgün edildi.

Ocak 1920'de Akif, Balıkesir, Zağanos Paşa Camii'nde etkili vaazlar verdi. Orada ileri gelen kişilerle görüşmeler yaptı. Milli Mücadele'yi desteklemek amacıyla Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın da daveti üzerine gizlice Ankara'ya geçti. Hacı Bayram Veli Camii'nde ve başka şehirlerde Milli Mücadele'yi destekleyici vaazlar verdi.

5 Haziran 1920'de Mustafa Kemal'in teklifi üzerine Burdur milletvekili seçildi. Bir milletvekili olarak Anadolu'yu dolaştı. Kastamonu, Nasrullah Camii'nde çok etkili vaazlar verir ve bu hutbeler diğer bölgelere dağıtıldı. İslami Fetva Kurumu'ndaki görevine son verildi, bunun üzerine "Sebilü'r-Reşad (SR)"ı Kastamonu'da yayımladı.

1920'de İstiklal Marşı yarışması açılmış, yarışmaya giren 724 şiirin hepsi elenmişti. Bunun üzerine Milli Eğitim Bakanlığı, ondan bu marşı yazmasını istedi, o ise, ödülün kaldırılması, bir hayır kurumuna bağışlanması şartıyla İstiklal Marşı'nı yazdı ve İstiklal Marşı, 1921'de milli marş olarak kabul edildi.

1922'de İslami İnceleme ve Telif Kurulu üyeliğine seçilmiştir.

1923'de İstanbul'dan Ankara'ya birlikte geldiği ve Ankara'da komşusu olan yakın dostu yönetime muhalif olan Ali Şükrü Bey öldürülünce Akif Meclis'e karşı soğumuştur.

1923'de Abbas Halim Paşa'nın daveti ve misafiri olarak Mısır'a gitmiş, bu gidip gelmeler 1925'e kadar sürmüştür.

1925'de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an-ı tercüme yaptırma isteği ve yakın arkadaşlarının ısrarı üzerine meal yapmayı kabul etmiş, ancak 1931 yılında henüz düzeltmelerin bitmediğini gerekçe göstererek aldığı parayı iade etmiş ve mealini teslim etmemiştir.

Akif, o günkü tasvip etmediği bazı uygulamalar ve takibata uğradığı gerekçesiyle 1925 yılında Mısır'a gitmiş ve geri dönmemiş, 10.5 yıl orada kalmıştır. Mısır Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı profesörlüğü yapmıştır. 17 Haziran 1936'da İstanbul'a dönmüştür. Mısır'da hastalanmış, siroz teşhisi konmuş, hastalığı nedeniyle orada kalması sakıncalı bulunmuştur. 27 Aralık 1936'da İstanbul'da vefat etmiştir. Cenazesine resmi düzeyde bir katılım olmamış, sade bir cenaze merasimiyle Edirnekapı'ya defnolunmuştur.

Akif; edebiyatın yanı sıra güreş, koşu, gülle ve yüzme gibi sportif yarışmalarda da başarılı olmuştur.

"Safahat", Âkif'in şiirlerini topladığı şiir külliyatıdır. Yedi bölümden oluşmuştur. Bunlar; Safahat, Süleymâniye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fâtih Kürsüsünde, Hâtıralar, Âsım, Gölgeler...

Yayımlanmış ilk şiir kitabı "Kur'an'a Hitap"tır.

AKİF'İN AHLAK ANLAYIŞI

Akif'in en önemli özelliği, dürüst ve alçakgönüllü olmasıydı. Kimseye boyun eğmez ve dalkavukluktan fena halde rahatsız olurdu.

Ona göre ahlaklı insan, hiçbir zaman zalimden ve zulümden yana olmamalı, sırf birilerini memnun etmek için güçlüyü alkışlayıp geçmişi yermemelidir.

Akif'in en büyük tutkusu bağımsızlık idi. Birtakım dünyevi menfaatler karşılığında bağımsızlık ilkesinden ödün vermezdi. İstiklal Marşı da göstermektedir ki o, tam bir bağımsızlık şairidir:

Hakkıdır Hakk'a tapan, milletimin istiklâl...

Safahat'ın Dışında Kalmış Şiirler, 509

O, ülkelerin bağımsızlığına önem verdiği kadar kişilerin hürriyetine de önem vermektedir. Bu yönüyle o bir özgürlük şairiydi. İstiklal Marşı'ndaki şu dizeleri onun bu özelliğini yansıtmaktadır:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşanm.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;

Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

Safahat'ın Dışında Kalmış Şiirler, 509

Akif, ahlaki değerlere çok önem vermektedir. Ona göre Müslüman, her olayda duyarlı davranmalı ve doğru tepkiler vermelidir.

İyiliği bildirmekmiş Müslüman kardeşlerin işi;

Engel olmakmış, bir kötülük görse, kardeş kardeşi.

Bilerek haksızlığa göz yummazmış hiç kimse;

Bir kişiye vurulsa, vurulmuş gibi olurmuş herkese.

Safahat, Hakkın Sesleri, 202 (417,419)

Akif'in aradığı ahlaki özellikler

Akif, ahlaki değerlere bağlılık konusunda Japonlarda tanık olduklarını dizelerine döker. Ona göre ahlak;

- 1- Dürüstlük, doğruluk, şefkat, anlaşılmaya uymak ve verilen sözü tutmaktır.
- 2- Zayıfın hakkını içtenlikle her şeyin üstünde tutmaktır.
- 3- Çok şeye gücün yettiği halde azla yetinmektir.
- 4- Fazla bir şeyin olmadığı halde bolca dağıtmaktır.
- 5- Kimsenin namusuna göz dikmemektir.
- 6- Başka insanlara da insanca muamele etmektir.
- 7- En zor koşullarda yiğitçe direnmektir.
- 8- Kişisel ihtiraslara kapılmamaktır.
- 9- Toplumun çıkarları uğruna kişisel çıkarları gözden çıkarmaktır.
- 10- Uygarlaşırken değerleri terk etmeden yararlı teknolojiye müşteri olmaktır.
- 11- Moda adı altında her şeye itibar etmemektir.
- 12- Kapınız-bacanız açık olsa bile kendinizi güvende hissetmektir.
- 13- Başka milletlerin ilminin, sanatının alınabileceğini, ancak çalışmadan salt onları taklit ederek hiçbir başarıya ulaşamayacağını bilmektir.
- 14- Birtakım menfaaatler karşılığında bağımsızlık ve özgürlükten vazgeçmemektir.
- 15- Bağımsızlık ve özgürlük bilincinin özgüven ve başarı için mutlaka gerekli olduğuna inanmaktır.
- 16- Asla zulmü alkışlamamak, zalimi sevmemektir, birilerinin keyfi için geçmişe saygısızlık yapmamaktır.
- 17- Haksızlığa tapmamak, zalime karşı olmak ve mazlumun yanında yer almaktır.
- 17- Geleceği düşünülmediğinde toplumun fikrinin, hislerinin ve azminin felce uğrayacağı bilincinde olmaktır.
- 18- Haksızlığa karşı çıkılmadığı zaman ümitsizliğe kapılınacağının farkında olmaktır.
- 19- Hak ve hakikatin sesi kısılnca sapkınlığın putlaştırılacağını bilmektir.
- 20- Hakikat ile hayali karıştırmamaktır. Akif'in bu söyledikleri, sert ifade etmiş olsa da yaşayıp gördüğü gerçeklerdir.
- 21- İnsanları yaşatan ve öldüren şey ahlakıdır. Ahlakın kaynağı gök değil yerdir. Çünkü olaylar, gökten dikte edilmez, yeryüzünde olup biter ve orada yaşanır.
- 22- İnsanın yaşadıkları, hak ettikleridir. Allah kimseye haksızlık yapmaz.
- 23- Müslüman temiz ve iyi niyetli olması gerekirken, zulme tapmak, adaleti tepmek, hakka hiç aldırmamak; kendi rahatsa, dünyâ yansa, başkaldırmamak; sözünden dönmek, yalan söylemekten çekinmemek;

güçlüye dalkavukluk etmek, zayıfa söz söyletmemek; birtakım aşâğılık davranışlar: eğilmeler yatmalar, şaklabanlıklar, ikiyüzlülükler, sürekli aldatmalar sıradan davranışlar olarak görülmektedir.

24- En samimi kimseler bile parti, milliyet veya dil adına ayrılıkçı, enseden aslan, yüzyüze gelince yaltak kedi kesilen bir kişilik olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar ahlaki çöküştür. Ahlaki çöküş hem dünyayı, hem dini götürür.

Japonların ahlaki yapısı (Safahat)

Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir?

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir!

Şu kadar söyleyeyim: Din-i mübinin orada,

Rûh-i feyyâzı yayılmış, yalnız şekli Buda.

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!

O küçük boylu, büyük milletin efrâdı bugün,

Müslümanlık'taki erkânı siyânette ferid;

Müslüman denmek için eksiği ancak tevhid.

Doğruluk, ahde vefâ, va'de sadâkat, şefkat;

Âcizin hakkını i'lâya samimi gayret;

En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken;

Yine ifrât ile vermek, veren eller darken;

Kimsenin ırzına, nâmûsuna yan bakmayarak,

Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak;

«Öleceksin!» denilen noktada merdâne sebat;

Yeri gelsin, gülerek, oynayarak terk-i hayat;

İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek,

Nef'-i şahsiyi umûmunkine kurbân etmek;

Daha bunlar gibi çok nâdire gördüm orada...

Ademin en temiz ahfâdına mâlik bir ada.

Medeniyyet girebilmiş yalnız fenniyle...

O da sâhiplerinin lâhik olan izniyle.

Dikilip sâhile binlerce basîret, im'ân;

Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan!

**Garb'ın eşyâsı, eğer kıymeti hâizse yürür;
Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür!
Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız;
Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız.**

(Tasvir: Anlatmak; Zafer-yab: Başarılı; Din-i mubin: İslam dini; Ruh-i feyyazı: Feyizli ruhu; Safvet-i İslam: İslam'ın saflığı; Efrad: Fertleri; Erkan-ı siyanet: Esasları korumak; Ferid: Tek, eşsiz; Tevhid: Kelime-i şهادet; Ahde vefa: Anlaşmaya uymak; Va'de sadakat: Verilen sözü tutmak; Acizin hakkı: Zayıfın hakkı; l'la: Her şeyin üstünde tutmak; Kana'ât: Yetinmek; Kudret: Güç; İfrat ile vermek: Bol bol dağıtmak; Merdane sebat: Yiğitçe direnmek; Terk-i hayat: Canını feda etmek; İhtirsat-ı hususiyye: Kişisel ihtiraslar; Nefs-i şahsi: Kişisel çıkarlar; Umûmunki: Toplumun, halkın çıkarları; Nadire: Ender, az rastlanır; Ahfadına malik: Torunlarına sahip; Lâhik: Verecek olan; Basiret im'an: Doğru görüş; Seyyie: Kötülükler; Mahviyyet: Alçakgönüllülük)

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 159-160

Japonların ahlaki yapısı (Safahat): Güncel Türkçe

**Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir?
Onları anlatmayı başaramam, hayrettir!
Şu kadar söyleyeyim: İslam dininin orada,
Feyizli ruhu yayılmış, yalnız şekli Buda.**

**Siz gidin, İslam'ın saflığını görün!
O küçük boyly, büyük milletin fertleri bugün,
Müslümanlığın esaslarını korumada yoktur eşleri;
Müslüman demek için ancak kelime-i şهادettir eksikleri.**

**Doğruluk, şefkat, anlaşmaya uymak, verilen sözü tutmak;
Zayıfın hakkını içtenlikle her şeyin üstünde tutmak;
En az olanla yetinmek, çoğa güç yeterken;
Yine bol bol dağıtmak, veren eller darken;**

**Kimsenin ırzına, nâmûsuna yan bakmayarak,
Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak;
«Öleceksin!» denilen noktada yiğitçe direnmek;
Yeri gelsin, gülerek, oynayarak canını feda etmek;**

**Kişisel ihtiraslara kapılmayarak,
Kişisel çıkarları toplumun çıkarlarına kurban etmek;
Daha bunlar gibi az rastlanır şeyler gördüm orada...
Adem'in en temiz torunlarına sahip bir ada.**

*Uygarlık girebilmiş yalnız tekniğiyle...
O da ülke sahiplerinin vereceği izin ile.
Sahile dikkatlice dikilerek binlerce doğru görüş;
Ne kadar maskaralık varsa kapıdan kovulmuş!*

*Batı'nın malları, bir değer taşıyorsa ülkeye sokulur;
Moda şeklinde gelen kötülükler gümrükte çürür!
Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız;
Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız.
Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 159-160 (339-341)*

İlim ve sanat (Safahat)

**Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim;
Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim!
Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim.
Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.**

**Küçük âdemlerinin rûhunu tedkik ettim.
Büyük âdemlerinin fikrini ta'mik ettim.
İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek?
Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakından görmek.**

**Bu uzun boylu mesâî; bu uzun boylu sefer,
Bir kanâat verecekmiş bana dünyâda meğer.
O kanâat da şudur:**

**Sırr-ı terakkinizi siz,
Başka yerlerde taharriye heveslenmeyiniz.**

**Onu kendinde bulur yükselecek bir millet;
Çünkü her noktada taklid ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesâinize son sür'atini.**

**Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok san'atin, ilmin; yalnız,
İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârı demin:
Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için,**

Kendi «mâhiyyet-i ruhiyye»niz olsun kılavuz.

Çünkü beyhûdedir ümmid-i selâmet onsuz.

(Âdem: İnsan; Tedkik etmek: İncelemek; Ta'mik etmek: Araştırmak; Esbab-ı terakki: İlerleme nedenleri; Mesai: Çalışma; Kanaat: Görüş; Sırr-ı terakki: Kalkınma sırrı; Taharri: Araştırma; İhtar: Uyarı; Edvar-ı terakki: İlerleme aşamaları; Mahiyyet-i ruhiyye: Ruhsal özellikler; Beyhude: Boşuna; Ümmid- selamet: Kurtulmayı ummak)

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 178

İlim ve sanat (Safahat): Güncel Türkçe

Alınız ilmini Batı'nın, alınız sanatını;

Veriniz hem de çalışmanıza son süratini.

Çünkü mümkün değil artık yaşamak bunlarsız;

Çünkü milliyyeti yok sanatın, ilmin; yalnız,

İyi aklınızda tutun yaptığım uyarıyı demin:

Bütün ilerleme aşamalarını yarıp geçmek için,

Kendi «ruhunuzdaki özellikler» olsun kılavuz.

Çünkü kurtulmayı ummak boşunadır onsuz.]

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 178 (375,377)

Köylünün hali (Safahat)

Halkın durumunu, yoksulluğunu gözler önüne serer. Dünya işleri konusunda insanların boşvermişliğini, dini bilgilerinin yetersizliğinden ve yararsızlığından, dinin gerçeklerinden habersiz olduğundan söz eder.

“Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlâkı bitik;

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

Bir kemik, bir deridir ölmedi kaldıysa diri;

Nerde evvelki refâhın acabâ onda biri?

Dam çökük, arsa rehin, bahçeyi «icrâ» ister;

Bir kalem borca bedel faizi defter defter!

Hiç bakım görmediğinden mi nedendir, toprak,

Verilen tohumu da inkâr edecek, öyle çorak.

Bire dört aldığı yıl köylü, emîn ol, kudurur:

Har vurur bitmeyecekmiş gibi, harman savurur.

Uğramaz, gün kavuşur, çiftine yâhud evine;

Sabah iskambil atar kahvede, akşam domine.

**Muhtasar, gayr-ı müfid ilmi kadardır dîni;
Ne evâmîr, ne nevâhî, seçemez hiçbirini."**

(Muhtasar: Azıcık; Gayr-ı müfid: İşe yaramaz; Evâmîr: Emirler; Nevâhî: Yasaklar)
Safahat, Asım, 361-362

Köylünün hali (Safahat): Güncel Türkçe

*Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlâkı bitik;
Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.
Bir kemik, bir deridir ölmedi kaldıysa diri;
Nerde evvelki refâhın acabâ onda biri?*
Safahat, Asım, 361-362 (729)

Zulme ve zalime karşı tavır (Safahat)

*Zulmü alkışlayamam, zalimi aslâ sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem...
Biri ecdâdıma saldırdı mı, hattâ, boğarım...
— Boğamazsın ki!
— Hiç olmazsa yanımdan koğarım.
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâlê,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.*

*Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boyunum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.*

*Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...
İrticân şu sizin lehçede ma'nâsı bu mu?*

(Nam: Ad; İstiklal: Bağımsızlık; Lale: Zincir, pranga; İrtica: Gericilik; Lehçe: Dil)
Safahat, Asım, 380-381

Zulme ve zalime karşı tavır (Safahat): Güncel

Türkçe

*Zulmü alkışlayamam, zalimi aslâ sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem...
Biri atalarım saldırdı mı, hattâ, boğarım...
— Boğamazsın ki!
— Hiç olmazsa yanımdan kovarım.*

*Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak adına haksızlığa ölsem tapamam.
Bağımsızlığa aşığım doğduğumdan beridir,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın zincir.*

*Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.*

*Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...
Gericiliğin sizin dilinizde anlamı bu mu?
Safahat, Asım, 380-381 (769)*

Gençliğin hali (Safahat)

*İki üç yüz senedir serpemiyor bizde şebâb;
Çünkü bîcârenin âtisine î mânî harâb.
Hissi yok, fikri bozuk, azmini dersin: Meflûc...
Hani ruhunda o haksızlığa isyan, o hurûc?*

*Karşıdan zinde görürsün, sokulursun ki: Yarım...
Yandık ecdâdımızın nârına, hâlâ yanarım!
Ye'si tekfir eden î mânîma olsun ki yemin,
Bize telkîn-i ümîd etmediler, yoksa bu din,*

*Yine dünyâlara yaymıştı yeşil gölgesini;
Yine hakkın sesi boğmuştu dalâlin sesini.
Müslümanlık bu değil, biz yolumuzdan saptık,*

Tapacak bir putumuz yoktu, özendik, yaptık!

Göreyim gel de büyük bildiğin Allâh'ı kayır...

Hani, tevfik-i îlâhî'ye kanaan var mı? Hayır.

Ya senin âlem-i İslâm'ın inanmış ye'se;

Dîn-i resmîsi odur, vazgeçemez kim ne dese!

(Şebab: Gençlik, Biçare: Çaresiz, âti: Gelecek, Harab: Bitik, Mefluc: Felç olmuş, Huruç: Karşı koyuş, çıkış, Nar: Ateş, Ye's: Ümitsizlik, Tekfir: Kûfûr saymak, Telkin-i ümid: Ümitli olmayı öğretmek, Dalal: Sapkınlık, Tevfik-i İlahi: Allah'ın yardımı, Kanaan: İnanan, Âlem-i İslam: İslam alemi, Din-i resmi: Resmi din)

Safahat, Asım, 392

Düşünürlerin dini anlayışı (Safahat)

Mütefekkirleriniz dîni de hiç anlamamış;

Rûh-i İslâm'ı telakkileri gâyet yanlış.

Sanıyorlar ki: Terakkiye tahammül edemez;

Asrın âsâr-ı kemâliyle tekâmül edemez.

Bilmiyorlar ki: Ulûmun ezeli dâyesidir,

Beşerin bir gün olup yükselecek pâyesidir.

Mündemic sine-i sâfında bütün insanlık...

Bunu teslim eder insâfı olanlar azıcık.

Müslüman unsuru gâyet mütedennî, doğru,

Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzûru.

«Müslümanlık» denilen ruh-i îlâhî, arasak,

«Müslümanız» diyen insan yığınından ne uzak!

Dini tedkîk edeceksek, dönelim haydi geri;

Alalım neş'et-i İslâm'a yakın bir devri:

O ne dehşetli terakkî, o ne müdhiş sür'at!

Öyle bir hârika gösterdi mi insâniyyet?

(Mütefekkir: Düşünür, aydın, Ruh-i İslam: İslam'ın ruhu, Telakki: Görüş, Terakki: İlerleme, Âsar-ı kemal: Üstün eserler, Tekamül etmek, Bütünleşip gelişmek, Ulum: İlimler, Ezel-i dâye: Ezelden beri besleyici, Beşer: İnsanlık, Pâye: En yüksek derece, Mündemic: Saklı, Sine-i saf: Saf sinesi, Teslim etmek: Kabul etmek, Müslüman unsuru: Müslümanlar, Mütedenni: Geri kalmış, Mahzur: Kusur, sakınca, Ruh-i İlahi: İlahi ruh, Tedkik etmek: İncelemek, Neş'et-i İslam: İslam'ın doğuşu)

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 176-177

Şairlerin durumu (Safahat)

Ben de târîh okudum; âlemi az çok bilirim.
«Şuarâ» dendi mi, birdenbire oynar sinirim.
İyi gün dostu herifler, o ne yordakçı gürûh,
O ne müstekreh adamlar! Hani bakmak mekrûh.

Dalkavukluktaki idmanları sermâyeleri...
Onlar azdırdı, evet, başlıca pespâyeleri.
Bu sıkılmazlara «medh et!» diye, mangır sunarak,
Ne erâzil adam olmuş, oku tarihi de bak!

Edebiyyâta edebsizliği onlar soktu,
Yoksa, din perdesi altında bu isyan yoktu:
Sürdüler Türk'e «tasavvuf» diye olgun şırayı;
Muttasıl şimdi «hakikat» kusuyor Sıdkı Dayı!

Bu cihan boş, yalnız bir rakı hak, bir de şarab;
Kible: Tezgâh başı, meyhâneci oğlan: Mihrab.
Git o «divan» mı ne kam'ağrısıdır, aç da onu,
Kokla bir kerre, kokar mis gibi «Sandıkbumu!»

Beni söyletme neler var daha!

— Tekmilleyiver...

(Gürûh: Kafîle; Müstekreh: İğrenç; Mekruh: Çirkin, doğru değil; İdman: Eğitîm; Pespaye: Alçak kimseleri; Medh etmek: Övmek; Mangır: Para; Erâzil: Reziller; Muttasıl: Sürekli; Tekmilleyivermek: Tamamlayıvermek)

Safahat, Asım, 344-345

Milliyetçilik (Safahat)

Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.
«Arnavutluk» ne demek? Var mı Şerîat'te yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri.

Arabın Türke; Lâzın Çerkese, yâhud Kürde;
Acemin Çinliye rûchânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlık'ta «anâsır» mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.

**En büyük düşmanıdır ruh-i Nebi tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!
Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?**

**Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan?
Ne Araplık, ne de Türklük kalacak, aç gözünü!
Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhi sözünü.**

(Kavmiyyet: Irkçılık; Kavmini sürmek: Irkını sürmek; Rüchan: Üstünlük, tercih hakkı; Anasır: Irklar; Fikr-i kavmiyyet: Irkçılık düşüncesi; Ruh-i Nebi: Peygamber'in temel anlayışı; Tefrika: Bölücülük; Kaltaban: Şarlatan, namussuz, hileci; Cedel: Kavga ve tartışma; Akıbet: Durum, sonuc; Millet-i merhume: Ölü/acınası millet; Peygamber-i zîşan: Şanlı Peygamber)

Safahat, Hakkın Sesleri, 192-193

Dürüstlük (Safahat)

**Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim...
İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek!**

Safahat, Fatih Kürsüsünde, 214

Namusaluluk (Safahat)

**"Asım'ın nesli. .. diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek."**

Safahat, Asım, 411

Ahlaki Sorun, İlâhi Adaletten Yoksundur ve Hayvancadır (Safahat)

**Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havfı Yezdân'ın...
Ne irfânın kalır te'siri kat'iiyen, ne vicdânın.**

**Hayat artık behimidir... Hayır ondan da alçaktır:
Ya hayvan bağlıdır fitratla, insan hürri mutlaktır.
Behâim çıkmaz amma hilkatın sâbit hudûdundan,**

Beşer hâlâ habersiz böyle bir kaydın vücûdundan!

**Meğer kalbinde Mevlâ'dan tehâşi hissi yer tutsun...
O yer tutmazsa hiç ma'nâsı yoktur kayd-ı nâmûsun.
Hem efrâdın, hem akvâmın bu histir, varsa, vicdânı;
Onun ta'tili: fosâniyyetin tevki' -i hüsrânı!**

**Budur hilkatte câri en büyük kanûnu Hallak'ın:
O yüzden başlar izmihlâli milletlerde ahlâkın.
Fakat, ahlâkın izmihlâli en müdhiş bir izmihlâl;
Ne millet kurtulur, zîrâ, ne milliyet, ne istiklâl.**

***Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Erdem duygusu insanlarda Allah korkusundandır.
Yüreklerden çekilmiş varsayılsın korkusu Allah'ın...
Kesinlikle ne irfânın etkisi kalır, ne vicdânın.]***

(Fazilet hissi: Erdem duygusu; Farz edilmek: Varsayılmak; Havf: Korku; Yezdan: Yaranan; Te'siri kalmak: Etkisi kalmak; Behimi: Hayvanca; Fitratla bağlı: Davranışla sınırlı; Hürri-i mutlak: Sonsuz hürriyet; Behaim: Hayvanlar; Hilkat: Yaratılış; Sabit hudud: Sabit sınır; Kayd: Sınır; Vucûd: Varlık; Tehâşi hissi: Korku duygusu; Kayd-ı namus: Namus duygusu; Efrad: Fertler; Akvam: Milletler; Ta'til etmek: Yok etmek; Tevki'i hüsrân: Büyük acılara sürükleme; İnsaniyyet: İnsan; Hilkat: Evren; Cari: Geçerli; Hallak: Yaranan; İzmihlal: Çöküş)

Safahat, Hatıralar, 284-285

Ahlaksızlık İnsanlardan Kaynaklanır ve Toplumu Çökertir (Safahat)

**Gökten inmez bir de hiçbir şey... Bütün yerden taşar;
Kendi ahlâkıyla bir millet ölür, yâhud yaşar.
Çiğnenirsek biz bugün, çiğnenmek istihkakımız:
Çünkü izzet nerde, bir bak, neredir ahlâkımız.**

**Müslümanlık pâk siretten ibâretken, yazık!
Öyle saplandık ki levsiiyyâta: Hâlâ çıkmadık!
Zulme tapmak, adli tepmek, hakka hiç aldırmamak;
Kendi âsûdeyse, dünyâ yansa, başkaldırmamak;**

**Ahdi nakzetmek, yalan sözden tehâşi etmemek;
Kuvvetin meddâhı olmak, aczi hiç söyletmemek;**

**Mübtezel birçok merâsim: İnhinâlar, yatmalar,
Şaklabanlıklar, riyâlar, muttasıl aldatmalar;**

**Fırka, milliyet, lisan nâmıyle dâim ayrılık;
En samimi kimseler beyninde en ciddi açık;
Enseden arslan kesilmek, cebheden yaltak kedi...
Müslümanlık bizden evvel böyle zillet görmedi!**

**Hâlimiz bir inhilâl etmiş vücûdun hâlidir;
Rûh-i izmihlâlümüz ahlâkın izmihlâlidir.
Sâde bir sözdür fakat hikmetlerin en mücmeli:
Bir halâs imkânı var: Ahlâkımız yükselmeli,**

**Yoksa pek korkunç olur katmerleşip hüsrânımız...
Çünkü hem dünyâ gider, hem din, eğer yapmazsanız.**

(İstikbal: Gelecek, İstihkak: Hak etmiş olmak, İzzet: Onur, Pak siret: Kalp temizliği, temiz gidişat, Levsiiyyat: Pislik, Adl: Adalet, Asûde: Rahat, Ahd-i nakzetmek: Sözünden dönmek, Tehaşi etmek: Çekinmek, Kuvvet: Güçlü, Meddahı olmak: Dalkavukluk etmek, Aczi söyletmemek: Zayıfa söz söyletmemek, Mübtezel merasim: Aşağılık davranışlar, İnhina: Eğilme, Riya: İkiyüzlülükler, Muttasıl: Sürekli, Fırka: Parti, Lisan namı: Dil adına, Daim: Devamlı, Beyninde: Arasında, Cepheden: Yüzyüze gelince, Zillet: Aşağılanma, İnhilal: Çökmüş, Ruh-i izmihlal: Çöküşümüzün ana sebebi, Sade: Ancak, Mücmel: Özlü söz, Halas: Kurtulma, Hüsrân: Zıyan)

Hatıralar, 291

Ahlaksızlık İnsanlardan Kaynaklanır ve Toplumu Çökertir (Safahat): Güncel Türkçe

**Gökten inmez bir de hiçbir şey... Her şey yerden taşar;
Kendi ahlâkıyla bir millet ölür, ya da yaşar.
Çiğneniyorsak biz bugün, çiğnenmeyi hak etmişiz:
Çünkü onur nerde, bir bak, neredir ahlâkımız.**

**Müslümanlık kalp temizliğinden ibaretken, yazık!
Öyle saplandık ki pislige: Bir türlü çıkmadık!
Zulme tapmak, adaleti tepmek, hakka hiç aldırmamak;
Kendi rahatsa, dünyâ yansa, başkaldırmamak;**

**Sözünden dönmek, yalan söylemekten çekinmemek;
Güçlüye dalkavukluk etmek, zayıfa söz söyletmemek;
Birtakım aşağılık davranışlar: Eğilmeler yatmalar,**

Şaklabanlıklar, ikiyüzlülükler, sürekli aldatmalar;

***Parti, milliyet, dil adına devamlı ayrılık;
En samimi kimseler arasında en ciddi açık;
Enseden aslan kesilmek, yüzyüze kalınca yaltak kedi..
Müslümanlık bizden önce böyle aşağılanma görmedi!***

***Durumumuz, çökmüş bir vücudun durumudur;
Çöküşümüzün ana nedeni ahlakın yok oluşudur;
Ancak bu hikmeti özlü bir sözle ifade etmeli:
Kurtulmanın tek yolu: Ahlakımız yükselmeli,***

***Yoksa pek korkunç olur katmerleşip ziyanımız...
Çünkü hem dünya gider hem din, eğer yapmazsanız.
Hatıralar, 291 (593,595)***

AKİF'İN DİN ANLAYIŞI

Akif'in aradığı dini özellikler

Akif'in din anlayışında, çok açık ve üst perdeden bir hitap göze çarpar. Akif'e göre, kendi döneminde;

- 1- Hurafeler, batıl inançlar ve bidatlar her yeri ve her şeyi kuşatmıştır.
- 2- İslam'ın özünün devre dışı bırakılmıştır.
- 3- Gösterişçi, ikiyüzlü, riyakâr, şekilci ve samimiyetsiz, elinde boy boy tespihlerle, Hz. Ömer'in devrini andıran, uzun sarık, cüppe, kavuk, hırka dış görünüşleriyle dalkavukluk yapan bir anlayış egemen olmuştur, yapılanlar hep yalan... Midelerinde put, ağızlarında zikir sesleri, kimi namazda, kimi oruçlu, görünürde İhlas sûresi nidaları, oysa kastedilen Allah değildir, sadece kendi saltanatlarının yürümesi, heykelleşen menfaatlerine tapınılmasıdır aslanan, yapılanlar hep yalan...
- 4- Hoca diye geçinen din adamlarının çoğu cahildir.
- 5- Milletin hayrı için her ne düşünülse bidat, dini bozmak ve halkı rezil etmek ise, hâşâ- Sünnet olarak görülmektedir.
- 6- Tasavvuf, "gönül kırmama ilkesi" adı altında adeta her şeyi serbest görmektedir.
- 7- "Dedemizden böyle gördük" gibi Cahiliyye anlayışının düstür edinilmiştir.

- 8- Kur'an'ın salt sözcüklerinin yüceltilmekte, ancak anlamı önemsenmemektedir.
- 9- Kur'an, hayat yerine ölümler kitabına, İslam hayat yerine ölümler dinine dönüştürülmek istenmektedir.
- 10- Ataları kutsama, Kur'an'ı mezarlık ve fal kitabına dönüştürme Kur'an'ın iniş amacına terstir.
- 11- Dine en büyük zararı verdikleri halde İslam'ı savunur gibi görünenler vardır.
- 12- Akîfe göre, her Müslüman kardeşlerine iyiliği bildirir ve onları kötülükten sakındırır. Bilerek asla haksızlığa göz yummaz. Şimdi ise, tam bunların ters yapılıyor ve adeta kürkün ters çevrilmesi gibi din tersyüz edilmiş, iyilikler engelleniyor, kötülükler teşvik ediliyor. Din'in özü şekil, şekil kısmı öz haline getirilmiştir. Dinin hükümlerine saygısızlık edilirken susmak teşvil edilmiştir.
- 13- Tembellik cehaleti, cehalet yoksulluğu, yoksulluk ahlaki sorunları getirmiştir.
- 14- İslam hayat dinidir, Kur'an'ın ruhu ortada görünmemektedir, Müslümanlık kalmamıştır, ümitsizlik ve tembellik adeta şırınga edilmiştir.
- 15- Çağ'a İslam'a hitap etmesinin, doğrudan Kur'an'dan ilham alınmasına bağlı olduğunu açık-net ve güçlü ifadelerle ortaya koymuştur.
- 16- Akîfe göre, yaşadığı dünyada Müslümanlık bir tarafa insanlık bile kalmamış, İslam'ın yalnızca adı kalmıştır. Gerçek Müslümanlar hayatta değildir. Kurtuluş için, İslam'ın ilk dönemlerine dönülmelidir.
- 17- Çalışmadan Allah'a dayanma iddiası, çocukça masallarla insanları kandırmaktır, kuruntulara tapmaktır. Öyleyse kişi; çalışmalı, hak ve hikmete teslim olmalı ve öyle Allah'a dayanmalıdır.

Hurafeler, Cehalet ve Tutuculuk (Safahat)

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile;

Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle:

Ay tutulmuş, «Kovalım şeytanı kalkın!» diyerek,

Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek!

Bu havâlîde cehâlet ne kadar çoksa, nifâk,

Daha salgın, daha dehşetli... Umûmen ahlak, -

«Pek bozuk» az gelecek- nâmütenâhî düşkün!

Öyle murdârını görmekte ki insan fuhşun;

**Bırakın söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir;
Başka yer olsa da tafsile hayâ mâni'dir.
Ya ta'assubları? Hiç sorma, nasıl maskaraca?
O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca,**

**Hem bakarsın eşi yok dine teaddisinde,
Hem ne söylersen olur dîni hemen rencide!
Milletin hayrı için her ne düşünsen: Bid'at;
Şer'i tağyir ile, terzil ise-hâşâ- sünnet!**

(Rasad-hane-i dünya: Dünyanın rasathanesi; Hurafat: Hurafeler ve batıl inançlar; Mazi: Geçmiş; Havali: Yöre; Nifak: Bölücülük ve ikiyüzlülük; Umumen: Genel olarak; Namutenahi: Son derece; Murdar: İğrenç; Mevkii: Bulunduğumuz yer; Tafsil: Anlatmak; Taassub: Tutuculuk, bağnazlık; Teaddi: Saldırmak; Rencide olmak: Dokunmak; Şer'i tağyir: Şeriatı bozmak; Terzil etmek: Rezil etmek; Huda: Allah; Ukba: Ahiret; Udeba: Edipler; Şi'rine mevzu: Şiirlerin konusu; Hiza: Seviye; Tenkid: Eleştiri; İbahiyye: Her şeyi mübah görenler; Şenâ'at: Rezillik; Bi-perva: Pervasızca; Hafız: İranlı şair Şirazi; Kitabu'l-fetva: Fetva kitabı; Urefa: Arifler; A'la: Ne güzel; Şebab: Gençlik)

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 157-158

Hurafeler, Cehalet ve Tutuculuk (Safahat): Güncel Türkçe

**Ya tutuculukları? Hiç sorma, nasıl maskaraca?
O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca,
Hem dine saldırmakta rastlanmaz benzerine,
Hem ne söylersen dokunur hemen dinine!
Milletin iyiliği için her ne düşünsen: Bid'at;
Dini bozarak rezil etmek ise -hâşâ- Sünnet!]**

**Ne Hudâ'dan sıkılırlar, ne de Peygamber'den.
Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden
Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün!
Sayısız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün...**

**Okunandan ne haber? On para etmez fenler,
Ne bu dünyâda soran var, ne de ukbâda geçer!
Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen: Şâir.
Yalnız, şi'rine mevzû iki şeyden biridir:**

Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya kan...

Nefs-i emmâre hizâsında henüz duyguları!
Sonra tenkide giriş: Hepsi tasavvufla dolu:
Var mı söfiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu?

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bi-pervâ;
Hâfız'ın ortada dîvanı kitâbü'l-fetvâ!
«Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!»
Urefâ mesleği; a'lâ, hem ucuz, . hem de şeker!

Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret
Başlamış... Bir gün olup parlayacaktır elbet.
O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek,
Bu filizler gibi binlerle fidan besleyecek!
Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 157-158 (335,337)

Ataları Kutsama, Kur'an'ı Mezarlık ve Fal Kitabına Dönüştürme (Safahat)

Çin'de, Mançurya'da din bir görenek, başka değil.
Müslüman unsuru gâyet geri, gâyet câhil.
Acabâ meyl-i teâlî ne demek onlarca?
«Böyle gördük dedemizden» sesi milyonlarca

Kafadan aynı tehevvürle bakarsın, çıkıyor!
Arş-ı âmâli bu ses tâ temelinden yıkıyor.
Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!
Hep musâb âlem-i İslâm o devâsız derde.

Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir müslümanı;
Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatani;
Dinleyin her birinin rûhunu: Mutlak gelecek,
«Böyle gördük dedemizden!» sesi titrek, titrek!

«Böyle gördük dedemizden!» sözü dinen merdûd;
Acabâ sâha-i tatbîki neden nâ-mahdûd?
Çünkü biz bilmiyoruz dini. Evet, bilseydik,
Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik.

«Böyle gördük dedemizden!» diye izmihlali
Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli,

**İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?**

**Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın:
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz ma'nânın:
Ya açar Nazm-ı Celil'in, bakarız yaprağına;
Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.**

**İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!
Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince;
Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!**

**Bütün âdetleri âyin-i mecûsiye karib;
Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb.
Yalınız, hepsi de hürmetle anar nâmınızı.
Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı,**

**Ne diyor anlamadım, söyledi birçok şeyler;
Sonra me'yûs olarak ağladı... Biçâre meğr,
Bana Sultân'ı sorarmış da, «Nasıldır?» dermiş;
Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş!**

(Müslüman unsuru: Müslümanlar; Meyl-i teali: İlerleme arzusu; Tehevvur: Hiddet; Arş-ı amali: Emellerin tahtı; Musab: Tutulmuş; Devasız: Çaresiz; Mağrib-i Aksa: Uzak Batı; Çin Suru: Çin Seddi; Merdud: Geçersiz; Saha-i tatbik: Uygulama alanı; Na-mahdud: Sınırsız; İzmihlal: Çöken; Boylayayan: Yok olan; Okuruz ezber de: Ezbere okuduğumuz halde; Maksad: Gaye, amaç, hikmet; Lafız: Sözcükler, kelimeler; Muhkem: Önemsenilen; Kaydında: Umurunda, üzerinde duran; Nazm-ı Celil: Kur'an-ı Kerim; Havali: Bölge; Ayin-i Mecusi: Mecusi ayinleri; Karib: Benzemekte, yakın; Hürmet: Saygı; Nam: Ad; Me'yus: Kederli; Biçare: Zavallı, çaresiz)

Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 158-159

Ataları Kutsama, Kur'an'ı Mezarlık ve Fal Kitabına Dönüştürme (Safahat): Güncel Türkçe

**Çin'de, Mançurya'da din bir görenek, başka değil.
Müslüman unsuru gâyet geri, gâyet câhil.
Acabâ ilerleme arzusu ne demek onlarca?
«Böyle gördük dedemizden» sesi milyonlarca ..**

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!

Bütün İslam alemi tutulmuş bu çaresiz derde.

**«Böyle gördük dedemizden!» sözü dinen geçersizdir;
Böyleyken uygulama alanı neden sınırsızdır?
Çünkü biz bilmiyoruz dini. Evet, bilseydik,
Mümkün değil, gösteremezdik bu kadar sersemlik.**

**«Böyle gördük dedemizden!» diye diye çöken,
Yok olan bir sürü milletlerin durumu neden,
İbret olmaz bize, her gün ezbere okuduğumuz halde!
Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?**

**Lâfzı önemseniyor yalnız, anlaşılan, Kur'ân'ın:
Çünkü hiçbirimiz üzerinde durmuyoruz mananın:
Ya açar Kur'an-ı Kerim'in, bakarız yaprağına;
Ya da üfler geçeriz bir ölünün toprağına.**

**İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!
Bu bölgedekiler pek yaya kalmış dince;
Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!**

**Bütün âdetleri Mecusi ayinlerine benzemekte;
Bir şehâdet getirirler, o da garip bir şekilde.
Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, 158-159 (337,339)**

İslam Ölüler (Ruhsuz) Değil Hayat Dinidir (Safahat)

Akif, yaşanan din ile, yaşam (hayat) dini arasına mesafe koyar.
**Ölüler dîni değil, sen de bilirsin ki bu din,
Diri doğmuş, duracak dipdiri, durdukça zemin.
Niye isrâf edelim bir sürü iknâiyyât?
Hoca, mâdem ki bu din: Dîn-i beşer, dîn-i hayât,**

**Beşerin hakka refik olmak için vicdânı,
Beşeriyyetle berâber yürümektir şânı.
Yürümez dersen eğer, rûhu gider İslâm'ın;
O yürür, sen yürümezsen, ne olur encâmın?**

**Oflu'nun ilmi de olsaydı o î mânâna göre,
Şimdi baştanbaşa tevhid ile dolmuştu küre,
O nasıl kalb, o nasıl azm, o nasıl itminân?..**

(İsraf etmek: Harcamak; İknaiyyat: İnandırma için; Dîn-i beşer: İnsanlık dini; Dîn-i hayât: Hayat dini; Hakka refik: Hakla yoldaş; Encam: Son; Küre: Yerküre; Azm: Azim; İtminan: Özgüven)

Safahat, Asım, 402-403

**Ah o din nerde, o azmin, o sebâtın dîni;
O yerin gökten inen dîni, hayâtın dîni?
Bu nasıl dar, ne kadar basmakalıp bir görenek?
Müslümanlık mı dedin?... Tövbeler olsun, ne demek!
Hani Kur'ân'daki rûhun şu heyûlâda izi,
Nasıl İslâm ile birleştiririz kendimizi?
Ye'si tadrîc ile zerk etmiş edenler dîne...
O ne mel'un aş, hiç benzemiyor, hiç birine!
Dikkat et: 1000 senesinden beri, a'sâbı harâb,
Yatıyor koskoca bir âlem-i îman, bitâb.
Pıhtı hâlinde yürekler, cevelânsız kanlar,
Çevirip yastığı tekrar uyuyor kalkanlar!**

(Sebat: Kararlılık; Heyula: Korkunç hal; Ye's: Ümitsizlik; Tadrîc: Aşama aşama; Zerk etmek: Aşılma; Mel'un: Lanetli; Hicri 1000 senesi: Miladi: 1591-1592; A'sab-ı harab: Morali bozuk; Âlem-i iman: İnancımlar dünyası; Bitâb: Bitkin; Cevalansız: Dolaşımsız)

Asım, 392-393

İslam, Ölüler (Ruhsuz) Değil Hayat Dinidir (Safahat): Güncel Türkçe

**Ölüler dîni değil, sen de bilirsin ki bu din,
Diri doğmuş, duracak dipdiri, sonsuza değin.
Niye bir sürü söz harcayalım inandırmak için?
Hoca, o ki insanlık dinidir, hayat dinidir bu din.**

Safahat, Asım, 402-403 (813)

**Ah o din nerde, o azmin, o kararlılığın dîni;
O yerin gökten inen dîni, hayâtın dîni?
Bu nasıl dar, ne kadar basmakalıp bir görenek?
Müslümanlık mı dedin?... Tövbeler olsun, ne demek!
Hani Kur'ân'daki rûhun şu korkunç haldeki izi.**

Asım, 392-393 (793)

Din Bilginleri Yetersiz ve Yalnızca Kur'an'dan İlham Almak Yerine Klasik Eserlerde Çözüm Arıyor (Safahat)

**En büyük fâzılınız: Bunların âsârından,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru ma'nâ çıkaran.
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dînin hâlâ,
İhtiyâcâtını kabil mi telâfi? Aslâ.**

**Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhâmı,
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı.
Kuru da'vâ ile olmaz bu, fakat ilm ister;
Ben o kudrette adam görmüyorum, sen göster?**

**Koca ilmiyyeyi aktar da, bul üç tâne fakîh:
Zevk-ı fikhîsi bütün, fikri açık, ruhu nezîh?
Sayısız hâdise var ortada tatbik edecek;
Hani bir tane «usûl» âlimi, yâhu, bir tek?**

*(Fazıl: Bilgin; Âsâr: Eserler; Ma'nâ: Anlam; İhtiyacat: İhtiyaçlar; Asrın idraki: Çağın anlayışı;
İlm: Bilgi; Kudrette: Güçlü; Koca: Bütün; İlmiyye: Alimler; Aktarmak: Soruşturmak; Fakih:
İslam hukukçusu; Zevk-i Fıkıh: Hukuk görüşü sağlam; Bütün: Sağlam; Fikri açık: Açık fikirli;
Ruhu nezih: Temiz ruhlı; Hadise: Konu; Tatbik etmek: Çözümlemek; Usul: Yöntem,
metodoloji)*

Safahat, Asım, 402

Din Bilginleri Yetersiz ve Yalnızca Kur'an'dan İlham Almak Yerine Klasik Eserlerde Çözüm Arıyor (Safahat): Güncel Türkçe

**En büyük bilgininiz: Bunların eserlerinden,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru anlam çıkaran.
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dînin hâlâ,
İhtiyaçlarını gidermek mümkün mü? Aslâ.**

**Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhâmı,
Çağın anlayışına söyletmeliyiz İslâm'ı.
Kuru davâ ile olmaz bu, fakat ilim ister;
Ben öyle güçlü adam görmüyorum, sen göster?**

Safahat, Asım, 402(811)

Gösterişçi, Şekilci ve Samimiyetsiz Dindarlar (Safahat)

Sofusun farz edelim, şimdi de boy boy teşbîh...
Dalkavuklar bütün insan kesilir lâ-teşbîh!
Taylâsan, cübbe, kavuk, hırka, hep esbâb-ı riyâ,
Dış yüzünden Ömer' in devri muhitin gûyâ.

Kimi sâim, kimi kaim, o tavanlar, yerler,
«Kul hüva'llâhu ehad» zemzemesinden inler.
Sen bu coşkunuğa istersen inan, hepsi yalan,
«Hüve»nin merci'i artık, ne «ehad»dir, ne filân.

Çünkü mâdem yürüyen sâde senin saltanatın,
Şimdilik heykeli sensin tapılan menfa'atın.
Kanma, hey kukla kıyafetli adam, hey sersem,
Herifin ağzı «samed», mi'desi yüzlerce «sanem!»

Sen de bir tekmede buldun mu, nihâyet, yerini,
Ne kılıktaysa gelen, hepsi hüviyyetlerini,
Aynı mâhiyyete aktarma ederler çabucak.
Sana her gün sekiz on kerre söverler mutlak.

(Sofu: Dindar; Farz etmek: Demek; Boy boy: Boy boy dizmek; Lâ-teşbîh: Benzetmek olmasın; Bütün insan kesilir: Hep insan kesilir; Taylasan: Uzun sarık; Esbab-ı riya: Riayakarlık araçları; Dış yüzünden muhitin: Çevreye dıştan bakan; Gûya: Sanır; Saim: Oruçlu; Kaim: Namazda; Zemzeme: Nağmeler; Hüve'nin merci: O ile kastedilen; Ehad: Tek Allah; Çünkü: Mademki; Sade: Yalnızca; Herifin ağzı: Adamın ağzında; Samed: Allah'ın adı; Sanem: Put)

Asım, 405-406

Gösterişçi, Şekilci ve Samimiyetsiz Dindarlar (Safahat): Güncel Türkçe

*Dindarsın diyelim, şimdi de tespihler boy boy dizilir...
Dalkavuklar benzetmek olmasın, hep insan insan kesilir!
Uzun sarık, cüppe, kavuk, hırka, aslında hep yalan,
Ömer' in devri sanır, çevreye dıştan bakan.*

*Kimi oruçlu, kimi namazda, o tavanlar, yerler,
«Kul hüva'llâhu ehad» nağmeleriyle inler.
Sen bu coşkunuğa istersen inan, hepsi yalan,*

“O” ile kastedilen artık, ne “tek” olan Allah’tır, ne filan.

***Mademki yürüyen sadece senin saltanatın,
Şimdilik heykeli sensin tapılan menfaatin.
Kanma, hey kukla kılıklı adam, hey sersem,
Herifin ağzında “samed”, midesinde yüzlerce “put!”
Asım, 405-406 (817,819)***

Haksızlıklara Göz Yummamak ve Dinin Tersyüz (Özün Şekil, Şekilin Öz) Edilmemesi (Safahat)

***Emr-i bi'l-ma'rûf imiş ihvân-ı İslâm'ın işi;
Nehy edermiş, bir fenâlık görse, kardeş kardeşi.
Kimse haksızlıktan etmezmiş tegâfûl ihtiyâr;
Ferde râci' sadmeden efrâd olurmuş lerzedâr.***

***Bir, neyiz? Seyreyle artık, bir de fikr et, neymişiz?
Din de kürkün aynı olmuş: Ters çevirmiş giymişiz!
Nehy-i ma'rûf emr-i münkerdir gezen meydanda bak!
En metin ahlâkımız, yâhud, görüp aldırmamak!***

***Yıktı bin mel'un kalem nâmûsu, bizler uymadık;
«Susmak evlâdır» deyip sustuk... Sanırsın duymadık!
Kustu bin murdar ağız Şer'in bütün ahkâmına;
Ah, bir ses bâri yükselseydi nefret nâmına!***

(Emr-i bi'l-ma'rûf: İyiliği bildirmek; İhvan-ı İslam: Müslüman kardeşleri; Nehy etmek: Engellemek; Tegafûl ihtiyar etmek: Göz yummak; Ferde raci'sadmeden: Kişiye gelen darbe, çarpma, musibet; Efrad olurmuş zerzedar: Herkesi sarsıcı, titretici; Fikr etmek: Düşünmek; Nehy-i maruf: İyiliği yasaklamak, engellemek; Emr-i münker: Kötülüğü emretmek; Metin: Sağlam; Mel'un: Lanetli; Evlâ: Daha iyi; Murdar: Pis; Şer': Şeriat; Ahkam: Hükümler)
Safahat, Hakkın Sesleri, 202

Haksızlıklara Göz Yummamak ve Dinin Tersyüz (Özün Şekil, Şekilin Öz) Edilmemesi (Safahat): Güncel Türkçe

***İyiliği bildirmekmiş Müslüman kardeşlerin işi;
Engel olmakmış, bir kötülük görse, kardeş kardeşi.
Bilerek haksızlığa göz yummamış hiç kimse;***

Bir kişiye vurulsa, vurulmuş gibi olurmuş herkese.

***Bir bak ki şimdi biz neyiz, bir de düşün, neymişiz?
Din de kürkün aynı olmuş: Ters çevirmiş giymişiz! (Hz Ali benzetmesi)
Kötülüğü emretmek, iyiliği yasaklamaktır gezen meydanda bak!
Yahut en sağlam ahlakımız, görüp de aldırmamak!***

***Yıktı bin lanetli kalem namusu, bizler tınmadık;
"Susmak daha iyidir" deyip sustuk... Sanırsın duymadık!
Kustu binlerce pis ağız dinin bütün hükümlerine;
Ah, bari bir ses yükselseydi nefret namına!
Safahat, Hakkın Sesleri, 202 (417,419)***

Müslümanlık Nerde (Safahat)

**Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile...
Âlem aldatmaksa maksad, aldanan yok, nâfile!
Kaç hakîkî müslüman gördümse: Hep makberdedir;
Müslümanlık, bilmem amma, gâlibâ göklerde dir!
(Makber: Mezar)
Hatıralar, 286**

**Demek: İslâm'ın ancak nâmı kalmış müslümanlarda;
Bu yüzdenmiş, demek, hüsrân-ı millî son zamanlarda.
Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyâma;
Rücû' etsinler artık müslümanlar Sadr-ı İslâm'a.
(Nam: Ad, Hüsrân-ı millî: Milletçe kaybediş, Çiğnenmek: Kapılmak, Seylab-ı eyyam: Zamanın seli, Rüc'ü' etmek: Dönüvermek, Sadr-ı İslam: İslam'ın ilk dönemi)
Hatıralar, 293**

Müslümanlık Nerde (Safahat): Güncel Türkçe

**Demek: İslâm'ın ancak adı kalmış müslümanlarda;
Bu yüzdenmiş, milletçe kaybedişimiz son zamanlarda.
Eğer kapılmak istemiyorlarsa zamanın seline;
Dönüversin Müslümanlar İslam'ın ilk dönemine.
Hatıralar, 293 (599)**

Çalışmadan Allah'a Dayanmak Kuruntulara Tapmaktır (Safahat)

Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol...
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

(Sa'y: Çalışmak; Ram olmak: Teslim olmak)

Gölgeler, 450

«Allah'a dayanmak mı? Asırlarca dayandık!
Düştükse bu hüsrana, onun nârına yandık!
Yetmez mi çocukluktaki efsâneye hürmet?
Hâlâ mı reşîd olmadı, hâlâ mı bu ümmet?
Dersen ki: Ufuklarda bir aydınlık uyansın;
Mâziye ateş vermeli, baştan başa yansın!
Şaşkınlık olur köhne telakkileri ihyâ;
Şeydâ-yı terâkkî, koşuyor, baksana dünyâ.
Elverdi masal dinlediğim bunca zamandır;
Ben kanmıyorum, git de sen aptalları kandır!»

Allâh'a değil, taptığın evhâma dayandın;
Yandınsa eğer, hakk-ı sarihindi ki yandın.
Meflûc ederek azmini bir felc-i irâdî,
Yattın, kötürümler gibi, yattın mütemâdî!
Mâdem ki didinmez, edemez, uğraşamazsın;
İksîr-i beka içsen, emîn ol, yaşamazsın.
Mevcûd ise bir hakk-ı hayat ortada, şâyed,
Mutlak değil elbette, vazifeyle mukayyed.
Takyîd-i îlâhî ki: Bilâ-kayd ona münkad,
Kalbinde cihanlar darabân eyleyen eb'âd.
Lâ-kayd olamazdın, biraz insâfın olaydı,
Duydukça bütün sîne-i hilkatten o kaydı.

«Allâh'a dayandım!» diye sen çıkma yataktan...
Ma'nâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!
Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?
Üç kıt'ada, yer yer, kanayan izleri şâhid:
Dinlenmedi bir gün o büyük nesl-i mücâhid.
Âlemede «tevekkül» demek olsaydı «atâlet»,
Mîrâs-ı diyânetle yaşar mıydı bu millet?
Çoktan kürenin meş'al-i tevhîdi sönerdi;

Kur'an duramaz, nezd-i İlahî'ye dönerdi.

(Hüsrân: Kötü durum; Nar: Ateş; Reşid: Yetişkin; Ümmet: Topluluk; Mazi: Geçmiş; Telakki: Düşünce; İhya: Diriltmek; Şeyda-yı terakki: Kalkınma sevdası; Evham: Kuruntular; Hakk-ı sarihin: Hak ettin; Mevluc: Felçli, yatalak; Felc-i iradi: İstekli felç; Mütemadi: Sürekli; İksir-i beka: Ölümsüzlük iksiri; Hakk-ı hayat: Yaşama hakkı; Mutlak: Şartsız; Mukayyed: Bağlı; Takyid-i İlahi: Allah'ın şartları; Bila kayd: Kayıtsız şartsız; Munkad: Boyun eğmek; Cihan: Alem; Daraban eylemek: Çarpmak; Eb'ad: Mesafeler; La-kayd: Kayıtsız; Sine-i hilkat: Varlıkların kalbi; Mana-yı tevekkül: Tevekkülün anlamı; Nadan: Cahil, bilgisiz; Ecdad: Atalar; Nesl-i mücahid: Cihat erleri; Atalet: Tembellik; Miras-ı diyanet: Dine bağlı; Meş'al-i tevhid: Tevhid meşalesi; Küre: Dünya; Nezd-i İlahi: Allah katı)

Azimden Sonra Tevekkül, 451-452

Çalışmadan Allah'a Dayanmak Kuruntulara Tapmaktır (Safahat): Güncel Türkçe

**«Allah'a dayanmak mı? Yüzyıllarca dayandık!
Düştükse bu kötü duruma, onun ateşine yandık!
Yetmez mi çocuk masallarına inanmak?
Bu topluluk hâlâ mı erişkin olmayacak?**

**Dersen ki: Ufuklarda bir aydınlık uyansın;
Geçmiş ateşe vermeli, baştan başa yansın!
Şaşkınlık olur diriltmek köhne düşünceleri;
Dünya kalkınma sevdasıyla koşuyor, baksana ileri,**

**Elverdi masal dinlediğim bunca zamandır;
Ben kanmıyorum, git de sen aptalları kandır!»
Allah'a değil, taptığın kuruntulara dayandın;
Yandınsa eğer, gerçekten hak ettiğin için yandın.**

**«Allah'a dayandım!» diye sen çıkma yataktan...
Tevekkülün anlamı bu mudur? Hey gidi nâdan (cahil)!
Atalarını sanma ki yüzyıllarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?
Azimden Sonra Tevekkül, 451-452 (903,905)**

AKİF'İN DİNİ KAYNAKLARA VE HADİSE BAKIŞI

1- Cehalet nedeniyle dinin kaynaklarını hurafelerin istila etmiştir.

2- Temel dini kaynaklar rafa kaldırılmış, en temel hakikatlar bile tartışma konusu olmuş, halk aldatılmış ve din bilginleri alay konusu olmuştur.

3- Gerçek din yerine başka yapılar inşa edilmiştir.

4- Hz. Peygamber'e dayandırarak saçmasapan sözler hadis diye uydurulmuştur.

5- İbadete teşvik amacıyla hadis uydurmak meşru ve normal görülmüş ve bu yönde safsata fetvalar verilmiştir.

6- Öyle hale gelmiştir ki hadis uydurduğu halde bundan sevap uman kişiler bile var. Oysa "Kim benim hakkımda yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın" hadisi cümle âlemce biliniyorken Hz. Peygamber adına hadisler uydurulmakta, utanmadan ve sıkılmadan sevap işlediğini dile getirilmektedir. Oysa bu bir cinayettir, dinin kanına girmektir. Hadis uyduranlar Hesap günü, bu yaptıklarının ağır bedelini ödeyecekler. Hadis uydurmak, Allah'ın kitabını çiğnemek, dini kirlletmek, halkı saptırmak ve hurafeler içinde inletmektir. Bundan dolayı, insanlar ayağa kalkmak için çırpınsalar da daha batağa batmaktadırlar.

Dini Kaynakları Hurafelerin İstilas ve Hadis Uydurmacılığı (Safahat)

**Bakın ne hale getirmiş ki cehlimiz dini:
Hurâfeler bürümüş en temiz menâbi'ini.
Değil hakâikî Şer'in, bugün, bedîhiyyât
Bilâ-münâkaşa ikrâr olunmuyor... Heyhât!**

**Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp attık;
Havâssı maskara yaptık, avâmı aldattık.
Yıkıp Şeriat'i, bambaşka bir binâ kurduk;
Nebî'ye atf ile binlerce herze uydurduk!**

**O hâli buldu ki cür'et: "Yecûzu fi't-tergîb..."
Karâr-ı erzeli fetvâ kesildi!.. Hem ne garîb,
Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var!
Sevâbı var mı imiş, bir zaman gelir, anlar!**

**Cihânı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."
İşitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe:
Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor;**

Sıkılmadan da "sevâp işledim" deyip duruyor!

**Düşünmedin mi girerken Şeriat'ın kanına?
Cinâyetin kalacak zanneder misin yanına?
Sevâb ümîd ediyor ha! Deyin ki nâmerde:
"Sevâbı sen göreceksin huzûr-i mahşerde!**

**Tepende gezdirecek ra'd-ı intikâmını Hak,
Ki yıldırımları beyninde kaynayıp duracak.
Yakandan inmiyecek dest-i kahrı hüsrânın...
Nasıl iner ki, önünden kaçıp da nîrânın,**

**Civâr-ı nûr-i nübüvvette mültecâ bulsan;
Bu türlü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan;
Şu izdihâmın elinden - ki belki bir milyar
Nüfûs-i hâsiredir- kaçmak ihtimâli mi var?**

**Bugün fesâdına kurbân olan zavallıların
Vebâli boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti idlâl edip sefil etmek?
Kolay mı dîni hurâfât içinde inletmek?**

**Niçin Kitâb-ı İlâhî'yi pâyimâl ettin?
Niçin şeriâtı murdâr elinle kirlettin?
Çıkıp tepinmeye yok muydu, başka bir sâha?
Nedir bu salladığın çifte, Kâ'betullâh'a?**

**Herif! Şu millet-i ma'sûmeden ne isterdin,
Ki doğru yol diye tuttun, dalâli gösterdin!"
Zavallı çırpınıyor boyladıkça hüsrânı...
Kenâra kaçmaya olsaydı bâri dermânı.**

**Yazık ki çıkmak ümidîyle kalkarak ayağa,
Kimildadıkça gömülmekte büsbütün batağa!**

(Menabî': Kaynaklar; Hakaik Şer': Şeriat gerçekleri; Bedihiyyat: Apaçık; Bilâ-münâkaşa: Tartışmasız; İkrar olmak: Kabul olmak; Heyhat: Yazık; Havass: Alimler; Avam: Halk; Şeriat: Din; Atf ile: Dayandırarak; Herze: Saçma sapan söz; O hâli buldu ki cür'et: O kadar cüret edilir oldu ki; Yecûzu fi't-tergîb: İbadete teşvik maksadıyla olursa hadis uydurmak caizdir; Karâr-ı erzeli: Gibi bir safsata; Vaz' ediyorken: Uydururken; Men kezebe: Kim benim hakkımda yalan uydurursa; Bî-edeb: Edepsiz; Lisân-ı pâk-i Nebî: Peygamberin temiz dili; Huzûr-i mahşer: Mahşer yeri; Ra'd: Şiddetli gürültü; Dest-i kahr: Kahredici el;

Hüsran: Acılar; Niran: Ateşler; Civâr-ı nûr-i nübüvvet: Peygamber nurunun çevresine;
Mülteca: Sığınacak; İzdiham: Sıkışmış kalabalık; Nüfûs-i hâsire: Acınası insan; Fesad:
Bozgunculuk; İdlal etmek: Yoldan saptırmak; Hurafat: Hurafeler; Kitâb-ı İlâhî: Allah'ın
Kitabı; Payimal etmek: Çiğnemek; Murdar: Pis; Saha: Yer; Kâ'betullâh: Allah'ın Kabe'si;
Millet-i ma'sûme: Masum millet; Dalal: Sapkınlık
(Fatih Kürsüsünde, 250-251)

Dini Kaynakları Hurafelerin İstilas ve Hadis Uydurmacılığı (Safahat): Güncel Türkçe

*Bakın ne hale getirmiş ki cahilliğimiz dini:
Hurafeler bürümüş en temiz kaynaklarını.
Din'in gerçekleri şöyle dursun, bugün, apaçık
Doğrular bile tartışmasız kabul edilmiyor... Yazık!*

*Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp attık;
Alimleri maskara yaptık, halkı aldattık.
Din'i yıkıp, bambaşka bir binâ kurduk;
Peygamber'e dayandırarak binlerce saçmasapan söz uydurduk!*

*O kadar cüret edildi ki: "İbadete teşvik amacıyla hadis uydurmak
caizdir... (Yecûzu fi't-tergîb...)"
Gibi bir safsata fetva kesildi!.. Hem ne garip,
Hadis uydururken sevap umanlar bile var!
Sevabı var mıymış, günü gelince, anlar!*

*Cihânı titretiyorken, "Kim hakkımda yalan uydurduysa... (Men
kezebe...)" seslenişi,
İşitmiyor mu, nedir, bir görün şu edepsizi:
Peygamber'in temiz dilinden yalanlar uyduruyor;
Sıkılmadan da "sevap işledim" deyip duruyor!*

*Düşünmedin mi girerken Din'in kanına?
Cinayetin kalacak mı sanıyorsun yanına?
Sevâb ümit ediyor ha! Deyin ki namerde:
"Sevabı sen göreceksin mahşer yerinde!*

*Tepende gürlетеcek intikâmını Cenab-ı Hak,
Ki yıldırımları beyninde kaynayıp duracak.
Yakandan inmeyecek kahredici eli acıların...*

Nasıl iner ki, önünden kaçıp da ateşlerin,

***Peygamber nurunun çevresine sığınacak olsan;
Bu türlü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan;
Şu sıkışmış kalabalıktan –ki belki bir milyar
Acıması insan- kaçmak ihtimâli mi var?***

***Bugün bozgunculuğuna kurbân olan zavallıların
Vebâli boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti yoldan saptırıp sefil etmek?
Kolay mı dîni hurafeler içinde inletmek?***

***Niçin Allah'ın kitabını çiğnedin?
Niçin Din'i o pis ellerinle kirllettin?
Başka yer yok muydu, tepinmek için öylesine?
Nedir bu salladığın çifte, Allah'ın Kabe'sine?***

***Herif! Şu masum milletten ne isterdin,
Ki doğru yol diye tuttun, sapkınlığı gösterdin!"
Zavallı çırpınıyor boyladıkça ziyânı...
Kenâra kaçmaya olsaydı bâri dermânı.***

***Yazık ki çıkmak ümidiyle kalkarak ayağa,
Kımıldadıkça gömülmekte büsbütün batağa!
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 250-251 (513,515)***

AKİF'İN KADER ANLAYIŞI

- 1- Yenilgiler, başarısızlıklar ve başa gelen belalar kader değildir.
- 2- Ne istenir ve bu konuda çaba gösterilirse ona uygun sonuç alınır.
- 3- Allah, kimseye haksızlık etmez.
- 4- Çalışmayıp yan gelip yatma ve hurafeler uydurma sonucu yaşanan olumsuzlukları kadere bağlamak ve insanlara tevekkülü tavsiye etmek, dini alay konusu yapmaktır.
- 5- Sağda solda miskin miskin oturan kaderci ve tevekkülcü anlayış sahipleri, bütün işlerini Allah'ın yapmasını beklemektedirler. İlahi nimetleri kendi hazinesi olarak görmektedirler. Sanki Allah onların, hâşâ hizmetçisidir: Çoluk çocuğa Allah bakacak, masrafları Allah karşılayacak, sınırı Allah bekleyecek, yiyeceği, içeceği ve giysiyi O temin

edecek, savaşta melekleri göndererek O ve melekleri savaşacak, her türlü imdada O yetişecek veya mutlaka bir kurtarıcı gönderecek, hastaya O bakacak, her türlü hizmeti O yapacak, ırgat, bakıcı, bacı ve dadı olacak, paradan ve tarladan O sorumlu olacak. Savaş mı çıkacak, gemi de O, kaptan da O, komutan da O, asker de O olacak. Vergileri O toplayacak, doktorluğu ve eczacılığı O yapacak... Akif, böyle bir kader anlayışı karşısında, peki bu kişinin ne iş yapacağını sorguluyor; böyle bir zihniyet, Akif'e göre Allah'ı kendisine kul yapmakta ve kendisini de ilahlaştırmaktadır. Akif, böyle bir anlayışı şirk olarak görmektedir. Bu zihniyet sahipleri, bütün yükümlülükleri Allah'a havale etmekle yüce buyruklara savaş açmaktadır. Bu durum, Din'e de iftiradır.

6- Tehlikelere, afetlere, belalara, hastalıklara karşı Allah'ın verdiği özgür iradeyi kullanarak tedbir almak da kaderdir. Bunun örneğini, Hz. Ömer sahabilerle istişare ederek veba salgınından dolayı askeri geri çevirmesinde görmekteyiz.

Tembellik Sonucu Yaşanan Olumsuzluklar Kader Değildir (Safahat)

**Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri,
Üzengi öpmeye hasretti Garb'ın elçileri!
O ihtişâmı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?**

**«Kadermiş!» Öyle mi? Hâşâ, bu söz değil doğru;
Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.
Taleb nasılsa, tabî'i, netice öyle çıkar,
Meşiiyyetin sana zulmetmek ihtimâli mi var?**

**«Çalış!» dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!
Sonunda bir de «tevekkül» sokuşturup araya,
Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya!**

**Bırak çalışmayı, emr et oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
Birir birir oku tekmiil edince defterini;**

Bütün o işleri Rabbim görür: Vazifesidir...

**Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir!
Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
Hudâ vekîl-i umûrun değil mi? Keyfine bak!**

**Onun hazîne-i in'âmı kendi veznendir!
Havâle et ne kadar masrafın olursa... Verir!
Silâhı kullanan Allah, hudûdu bekleyen O;
Levâzımın bitivermiş, değil mi? Ekleyen O!**

**Çekip kumandası altında ordu ordu melek;
Senin hesâbına küffârı hâk-sâr edecek!
Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin:
«Yetiş!» de, kendisi gelsin, ya Hızr'ı göndersin!**

(Muzaffer: Zafer kazanmış; Garb: Batı; İhtîşam: Görkem; Talep: İstek; Netice: Sonuç; Hurafe: Dine eklemeler, dindışı uydurmalar; Meşîyyet: İlahi irade; Mevla: Her şeyin sahibi Allah; Maskara: Alay konusu; Ecir-i hâsın: Hizmetli, ücretli işçi; Tekmil etmek: Tamamlamak; Hüda: Allah, Tanrı; Vekîl-i umur: İşlerinin vekaletini başkasına veren, Hazine-i in'am: Nimetler hazinesi; Küffâr: Kafirler; Hak-sar etmek: Yerle bir etmek)
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 242

**Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
Şifa hazînesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki: Her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O;**

**Vekîl-i harcın O; kâhyân, müdür-i veznen O;
Alış seninse de, mes'ul olan veriştin O;
Denizde cenk olacakmış... Gemin O, kaptanın O;
Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O;**

**Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O;
Tabîb-i âile, eczâcı... Hepsî hâsılı O.
Ya sen nesin? Mütevekkil! Yutulmaz artık bu!
Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu?**

**Hudâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ;
Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha?
Yehûd Üzeyr'e, Nasârâ Mesîh'e ibnu'llâh
Demekle unsur-i tevhîd olur giderse tebâh;**

**Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna?
Tevekkül öyle tahakküm demek mi Yezdân'a?**

**Kimin hesâbına inmiş, düşünmüyor, Kur'ân...
Cenâb-ı Hak çıkacak, sorsalar, muhâtab olan!**

**Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih,
Mükellefiyeti Allâh'a eyliyor tevcîh!
Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin;
Nasil günâhına girmez tevekkülün, kaderin?**

**Sarılmadan en ufak bir işinde esbâba,
Muvaffakiyyete imkân bulur musun acaba?
Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter!
Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!**

**«Kader» senin dediğin yolda Şer'a bühtandır;
Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır.**

*(Lala: Bakıcı; Vekil-i harc: Mali işlerden sorumlu; Müdür-i vezne: Hesap işlerinden sorumlu;
Mesul: Sorumlu; Cenk: Savaş; Muhassıl: Toplayıcı; Tabib-i aile: Aile hekimi; Hasıl: Toplayıcı;
Mütevekkil: Tevekkül eden; Cür'et: Cesaret; Yehud: Yahudiler; Nasara: Hıristiyanlar; Mesih:
İsa; İbnu'llah: Allah'ın oğlu; Unsur-i tevhid: Allah'ın tekliği ilkesi; Tebah: Bozulup yok
olmak; Tahakküm: Hükmetmek; Yezdan: Yaradan; Evamir-i ilan-ı harb: Yüce buyruklara
harp; Sefih: Serseri; Mükellefiyet: Yükümlülük; Tevcih etmek: Yöneltmek, havale etmek;
Esbab: Sebepler; Muvaffakiyyet: Başarıya ulaşmak; Hamakat: Ahmaklık; Hadd-i i'tidal:
Normal sınırlar; Şer': Şeriat; Bühtan: İftira; Hüsrân: Zarar)
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 243*

Tembellik Sonucu Yaşanan Olumsuzluklar Kader Değildir (Safahat): Güncel Türkçe

**Donanma, ordu zafer kazanarak yürürken ileri,
Üzengi öpmeye hasretti Batı'nın elçileri!
O ihtisâmı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?**

**«Kadermiş!» Öyle mi? Hâşâ, bu söz değil doğru;
Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.
Ne istenirse, elbette sonuç öyle çıkar,
İlahi iradenin sana zulmetmek ihtimâli mi var?**

**«Çalış!» dedikçe Din, çalışmadın, durdun,
Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!
Sonunda bir de «tevekkül» sokuşturup araya,
Zavalhî dîni çevirdin onunla maskaraya!**

**Bırak çalışmayı, emr et oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ hizmetçin iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
Birer birer oku, bitirince defterini;**

**Bütün o işleri Rabbim görür: Vazifesidir...
Yükün hafıfledi... Sen şimdi doğru kahveye gir!
Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
Senin işlerini yapan Allah değil mi? Keyfine bak!**

**Onun nimetler hazinesi kendi veznedir!
Havâle et ne kadar masrafın olursa... Verir!
Silâhı kullanan Allah, sınırı bekleyen O;
Levâzımın bitivermiş, değil mi? Ekleyen O!**

**Çekip kumandası altında ordu ordu melek;
Senin hesâbına kafirleri yerle bir edecek!
Başın sıkıldı mı, yeterli senin o nazlı sesin:
«Yetiş!» de, kendisi gelsin, ya Hızır'ı göndersin!**

**Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
Şifa hazînesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki: Her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O;**

**Mali işlerinden sorumlu O; kâhyan, veznedarın O;
Alış seninse de, verişten sorumlu olan O;
Denizde savaş olacakmış... Gemin O, kaptanın O;
Ya ordu gerekliymiş... Askerin, kumandanın O;**

**Köyün yasakçısı; şehrin de baş tahsildarı O;
Aile doktoru, eczacı... Kısacası hepsi O.
Ya sen nesin? Tevekkülcü! Yutulmaz artık bu!
Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu?**

**Allah'ı kendine kul yaptı, kendi ilah oldu ya;
Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha?
Yahudiler Üzeyr'e, Hristiyanlar İsa'ya Allah'ın oğlu
Deyince, Allah'ın birliği ilkesi bozulup yok oldu;**

*Peki, senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna?
Tevekkül, böyle hükmetmek midir Yaradan'a?
Düşünmüyor kimin için indiğini Kur'an'ın...
Allah'ı gösterecek, muhatabı sorulsa kitabın!*

*Bütün yüce buyruklara savaş açan şu serseri,
Allah'a havale ediyor yükümlülükleri!
Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin;
Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin?*

*Sarılmadan en ufak bir işinde sebeplere,
Başarıya ulaşabilmeyi düşünme bir kere?
Ahmaklığın normal sınırlarını aştı, yeter!
Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!*

*Senin anladığın «Kader» Din'e iftiradır;
Tevekkülün, hele, zarar içinde zarardır...
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 242 (497,499,501)*

Seçimlerimizden Sorumluyuz, Tedbir Alma Tercihi de bir Kaderdir (Safahat)

**Kader ferâiz-i îmâna dâhil... Âmennâ...
Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ.**

**Kader: Şerâiti mevcûd olup da meydanda,
Zuhûra gelmesidir mümkinâtın a'yânda.
Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhûl;
Biz ihtiyârımızın sûretindeniz mes'ûl.**

**Kader nedir, sana düşmez o sırrı istiknâh;
Senin vazifen itâ'at ne emrederse İlâh.
0, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader;
Bütün evâmiri Şer'in olur bir anda heder!**

**Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i,
Bu bahsi men' ediyor mü'minine, boş yere mi?
Kader deyince ne anlardı dinle bak Ashâb:
Ebû Ubeyde'ye imdâda eylemişti şitâb,**

**Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk.
-Tereddüt etme sakın, çünkü vak'a pek mevsûk-
Tarik-i Şâm'ı tutup doğru «Surg»a indi Ömer.
Ebû Ubeyde hemen koştı almasıyle haber.**

**Halife, Hazret-i Serdâr'a: «Nerdedir ordu?
Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?» deyip sordu.
Ebû Ubeyde: «Vebâ var!» deyince askerde;
Tevâbi'yle Ömer durdu kalkacak yerde.**

**«Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?»
Muhâcirin-i kirâmın soruldu hep re'yi.
Bu zümreden kimi: «Maksad mühim, gidilmeli» der;
«Hayır, bu tehlikedir» der, kalan Muhâcirler.**

*(Feraiz-i iman: İmanın farzları; Şerait-i mevcud: Gerekli şartlar; Zuhura gelmek: Gerçekleşip çıkmak; Mümkinat: Mümkün olanlar; A'yanda: Ortaya; Meçhul: Bilinmeyen; İhtiyar: Seçimler; Mes'ul: Sorumlu; İstiknah: Araştırmak; Evamir-i Şer': Şeriatın emirleri; Heder: Yok olmak; Hazret-i Hakk'ın Resul-i Muhterem: Hz. Saygıdeğer gerçek elçi; Men' etmek: Yasaklamak; Ashab: Sahabe; İmdada eylemek: Yardımına koşturmak; Şitab: Acele; Maiyyetinde: Emrinde; Faruk: Hz Ömer; Vak'a: Olay; Mevsuk: Doğru belgeler; Tarık-ı Şam: Şam yolu; Hz. Serdar: Başkomutan; Tevabi': Emrindekiler, tabi olanlar; Muhacirin-i kiram: Değerli muhacirler; Re'yi: Görüş)
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 244*

**Halife böyle muhâlif görünce efkârı;
Çağırdı: Aynı tereddüdde buldu Ensâr'ı.
Dağıttı hepsini, lâkin sıkıldı... Artık ona,
Muhâcirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına**

**Mürâca'at yolu kalmıştı; sordu onlara da.
Bu fırka işte bilâ-kayd-ı ihtilâf arada:
«Vebâya karşı gidilmek hatâ olur» dediler;
«Yarın dönün» diye Ashâb'a emri verdi Ömer.**

**Ale's-seher düzülürken cemâatiyle yola,
Ebû Ubeyde çıkıp: «Yâ Ömer, uğurlar ola!
Firâriniz kaderu'llâhtan mıdır şimdi?»
Demez mi, Hazret-i Fârûk döndü: «Doğru, dedi,**

**Şu var ki bir kaderu'llâhtan kaçarken biz,
Koşup öbür kaderu'llâha doğru gitmedeyiz.
Zemini otlu da, etrâfı taşlı bir derenin**

İçinde olsa deven, yâ Ebâ Ubeyde, senin;

**Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen,
Ya öyle yapmayarak otlu semte çektirsen,
Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?»
Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zâhir,**

**Hemen rivâyete başlar hadîs-i tâûnu.
Ebû Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu.
Muhâcirîn-i Kureyş'in, kibâr-ı Ashâb'ın,
Şerîat'ın koca bir rûknü: İbn-i Hattâb'ın;**

(Muhalif efkar: Aykırı fikirler; Müsinn: Yaşlı olanlar; Müracaat yolu: Danışma yolu; Bila-kaydı ihtilaf: İhtilaf olmadan; Ale's-seher: Seher vakti; Cemaat: Askerler; Firar: Kaçış; Kaderu'llah: Allah'ın kaderi; Zahir olmak: Oraya gelmek; Hadis-i taun: Veba hadisi; Kibar-ı ahash: Ashabın büyükleri)

Safahat, Fatih Kürsüsünde, 245

**Kader denince ne anlardı hepsi, anladın a! ..
Utanmadan yine kalkışma Hakk'a bühtana.
Tevekkülün, hele, ma'nası hiç de öyle değil.
Yazık ki: Beyni örümcekle bir yığın cahil,**

**Nihayet oynayarak dine en rezil oyunu,
Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hale onu!
Yazık ki: Çehre-i memsûha döndü çehre-i din;
Bugün kuşatmada İslam'ı bir nazar: Nefrin.**

**Tevekkül inmek için ta bu şekl-i mübtezele,
Nasıl uyuttunuz efkarı, bilsem, ey hazele?
Nasıl durur aceb alnında Şer'-i ma'sûmun,
Bu simsiyah izi hala o levs-i meş'ûmun?**

**Tevekkül öyle yaman bir şiar-ı îmandı,
Ki kahraman-ı fezail denilse şayandı.
Yazık ki: Rûhuna zerk ettiler de meskeneti;
Cüzama döndü, harâb etti gitti memleketi!**

**Tevekkül olmasa kalmaz faziletin namı...
Getir hayaline bir kerre Sadr-ı İslam'ı:
O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir
Zaman içinde tecellisi hangi sayededir?**

**Bu müddetin ne ki akvama nisbeten hükmü,
Bir inkılaba yetişsin?... Bu hiç görülmüş mü?
Zaman içinde zaman tayyolunmak imkanı
Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insanı!**

**Zalam-ı şirki yarıp fıskırınca dîn-i mübîn,
Yayıldı sîne-i Bathâ'ya bir hayat-i nevîn.**

(Rûkn: Direk; İbn Hattab: Hz. Ömer; Bühtan: İftira; Çehre-i memsuh: Tanınmayacak çehre; Çehre-i din: Dinin çehresi; Nefrin: Nefret; Mübtezel: Bayağı; Hazele: Alçaklar; Şer'i masum: Tertemiz şeriat; Levs-i meş'um: Uğursuz leke; Şiar- iman: İmanın işareti; Kahraman-ı fezail: Erdemlerin en üstünü; Şayandı: Yerişti; Zerk etmek: Aşılama; Meskenet: Tembellik illeti; Sadr-ı İslam: İslam'ın ilk zamanları; Bi-nihaye: Sonsuz; Fuyuz: Gelişmeler; Tecelli: Ortaya çıkmak; Akvam: Milletler; Nisbeten: Kıyasla; İnkilab: Devrim; Yetişmek: Yetmek; Tayyolunmak: Yarattılmak; Tahayyür bırakmak: Şaşkınlık içinde kalmaktan kurtulmak; Zalam-ı şirk: Şirk karanlığı; Din-i mubin: Apaçık İslam; Sine-i Batha: Mekke'nin kalbi; Hayat-ı nevîn: Yepyeni yaşam)
Safahat, Fatih Kürsüsünde, 246

AKİF'İN DÜNYAYA VE AHİRETE BAKIŞI

“Kimin bu dünyada gözü kapalı ise ahirette de kapalıdır, hatta oradaki şaşkınlığı daha fazladır.” (17İsra: 72)

“Ahiret, Ahiret” Diyerek Dünyayı Küçümseyenler ve Değersiz Görenler, Dünyanın Ne Kadar Gerçek Olduğunu Ölünce Anlayacaklar (Safahat)

**Nihayet neyse idrak ettiğin şey ömr-i faniden;
Onun bir aynıdır mutlak nasibin ömr-i sânidin.
Hatâdır âhiretten beklemek dünyâda her hayrı:
Öbür dünyâ bu dünyâdan değil, hem hiç değil, ayrı.**

**Sen ey sersem ki «üç günlük hayâtın hükmü yok» der de,
Sanırsın umduğun âmâdedir ferdâ-yı mahşerde;
Ne ekmiştin ki mahsûl istiyorsun bir de ferdâdan?
Senin meşrû' olan hakkın: Bugün hüsrân, yarın hüsrân!**

**Eğer maksûdu ancak âhiret olsaydı Yezdân'ın;
Ne hikmet vardı ibdânda hiç yoktan bu dünyanın?
«Ezel»den ayrılan rûhun nişimen-gâh-ı bâkisi**

«Ebed»ken, yolda eşbâhın niçin olsun mülâkisi ?

«Elest»in arkasından gelmesin Cennet, Cehennem de,
Neden ervâha tekrar imtihân olsun bu âlemde?
Demek: Dünyâ değil pek öyle istihfafa şâyeste:
Demek: Bir feyz-i bâkî var, bu fâni ömre vâbeste!

Diyorlar: «Kâinâtın aslı yoktur, çünkü fânidir.»
Evet, fânidir amma bir nazardan câvidânîdir.
Süreksizmiş hayat... Olsun! Müebbed zevki, hüsrânı;
Onun bir sermediyyettir bu haysiyyetle her ânı.

«Cihânın aslı yoktur, çünkü fânidir» diyen sersem,
Ne der «Öyleyse hilkat pek abes bir şey çıkar» dersem?
Nedir dünyâya gelmekten garaz, gitmek midir ancak?
Velev bir anlamak hırsıyla olsun yok mu uğraşmak?

Ganimettir hayâtın, iğtinâm et, durma erkenden,
Yarın milyonla feryâd olmasın enfâs-ı ma'dûden!
Bu âlem imtihan meydânıdır ervâh için mâdâm,
Demek: İnsan değilsin eylemezsen durmayıp ikdâm.

Neden geçsin sefâletlerle, haybetlerle, ezmânın?
Neden azmin süreksiz, yok mudur Allâh'a îmânın?
Çalış dünyâda insân ol, elindeyken henüz dünya;
Öbür dünyâda insanlık değilmiş yağma, gördün ya!

Dilinden âhiret hiç düşmüyor ey müslüman, lâkin,
Onun hakkında âtil bir heves mahsûlü idrâkin!
Bu mecnûnâne vehminden şifâyâb olmadan, şâyed
Gidersen böyle sıfru'l-yed, kalırsın sonra sıfru'l-yed!

Hayâlât arkasından koştuğun yetmez mi hey şaşkın?
Senin hâlâ hakikatten nedir iğmâz için hakkın?
Bu âlem şöyle bir rû'yâ imiş, yâhud muvakkatmış...
Evet ukbâda anlarsın ne müdhiş bir hakikatmış!

(İdrak etmek: Anlamak, Ömr-i fani: Geçici hayat, Nasib: Karşılaşılabacak, Ömr-i sani: Ahiret, Amade: Emre hazır, Ferday-ı mahşer: Kıyamet günü, Mahsûl: Ürün, Ferda: Öte dünya, Meşru': Doğal, geçerli, Hüsrân: Zarar, ziyan, Maksud: Maksat, amaç, Yezdan: Allah, İbda: Yoktan yaratmak, Nişimen-gâh-ı bakîsi: Sürekli kalacağı yer, Eşbah: Bedenler, Mulaki: Buluşan, Ervah: Ruhlar, İstihfaf: Küçümsemek, Şayeste: Yer, Feyz-i baki: Kalıcı bir feyiz, Fani: Geçici, Vabeste: Bağlı, Nazar: Bakıma, Cavidani: Ebedi, Müebbed: Kalıcı, Hüsrân:

Ziyan, Sermediyet: Süreklilik, Cihanın aslı yoktur: Dünya değersizdir, Hilkat: Tüm varlıklar, Abes bir şey: Boşuna yaratılmış, Garaz: Amaç, Velev: Şöyle, İğtinam: Değerlendirmek, Feryad olmak, Feryada dönüşmek, Enfas-ı Ma'dûde: Sayılı nefes, Madam, Madem, Ervah: Ruhlar, İkdam eylemek: Çalışmak, Ezman: Zaman, İnsanlık değilmiş: İnsanlık yok, Atıl heves: Boş heves, İdrak: Düşünce, Mecnunane vehim: Saçma sapan kuruntu, Şifayab: Şifa bulmak, Sıfru'l-yed: Eli boş, İğmaz: Görmezlikten gelmek, Muvakkat: Geçici, Ukba: Öte dünya)
Hatıralar, 288-289

“Ahiret, Ahiret” Diyerek Dünyayı Küçümseyenler ve Değersiz Görenler (Safahat): Güncel Türkçe

*Şu geçici hayatından sonunda neyse anladığın;
Ahirette de mutlaka aynısıdır karşılaşacağın.
Hatâdır âhiretten beklemek dünyâda her hayrı:
Öbür dünyâ bu dünyâdan değil, hem hiç değil, ayrı.*

*Sen ey sersem ki «üç günlük hayâtın hükmü yok» der de,
Sanırsın umduğun emrinde olacak Kıyamet gününde;
Ne ekmiştin ki bir ürün bekliyorsun öte dünyadan?
Senin geçerli olan hakkın: Bugün ziyan, yarın ziyan!*

*Eğer Allah'ın amacı yalnız ahiret olsaydı;
Bu dünyayı boşuna yaratmasında ne hikmet vardı? ...*

*Demek: Dünyâ değil öyle pek küçümsenecek yer:
Demek: Bu geçici ömre bağlı kalıcı bir feyiz var!*

*Diyorlar: “Bu kainat değersizdir, çünkü geçicidir.”
Evet, geçicidir, ama bir bakımdan da ebedidir.
Süreksizmiş hayat... Olsun! kalıcıdır zevki, ziyânı;
Sonsuz bir süreklilik taşır bundan ötürü her ânı.*

*«Dünya değersizdir, çünkü geçicidir» diyen sersem,
Ne der “Öyleyse tüm varlıklar boşuna mı yaratılmış” dersem?
Nedir dünyaya gelmekten amaç, gitmek midir ancak?
Şöyle bir anlamak hırsıyla olsun yok mu uğraşmak?*

*Hayatın ganimettir, değerlendir, vakit geçirmeksizin,
Yarın milyonlarca feryada dönüşmesin sayılı nefesin!
Bu âlem imtihan meydanıdır mademki ruhlar için,*

Demek: Durmadan çalışmazsan insan değilsin.

***Neden geçsin sefaletler, yoksunluklar içinde geçsin zamanın?
Neden azmin süreksiz, yok mudur Allâh'a imânın?
Çalış dünyâda insân ol, elindeyken henüz dünya;
Öbür dünyâda insanlık zor, yok öyle yağma, gördün ya!***

***Ey müslüman! Gerçi âhiret hiç düşmüyor dilinden,
Ama boş bir hevesin ürünüdür onunla ilgili düşüncen!
Bu saçma sapan kuruntundan şifa bulmazsan, şayet
Böyle eli boş gidersen, orda da eli boş kalırsın elbet!***

***Hayaller peşinde koştuğun yetmez mi ey şaşkın?
Hâlâ gerçeği görmezlikten gelmeye var mı hakkın?
Bu dünya şöyle bir rüyâyımış, geçiciymiş ya da...
Ne müthiş bir gerçek olduğunu anlarsın öte dünyada!***
Hatıralar, 288-289 (589,591)

AKİF'İN HACETTEPE, TACETTİN CAMİİ HUTBESİ

"Ey cemaat! Bugün dünyada milyonlarca Müslüman var. Ne acıdır ki hiçbirinin istiklali yok. Yalnız biz istiklal sahibiydik. Ama biz de yüzyıllardır, elde ne varsa, yabancılara verip geri çekile çekile yaşıyorduk.

Bunun sebebi dinimiz midir? Haşa. İslamiyet hayatı, aklı, mantığı, zamanın icaplarını reddetmez.

İslamiyet dini, ölümler dini değildir. Ama Batı Dünyası ilim ve fende ilerlerken biz Müslümanlar ne yaptık? Her şeyi Allah'a havale ve emanet edip tembellik, cehalet ve bağınazlık içinde donup kaldık. Sonu ortada: Dilenerek yaşayan hükümetler, harabeler, ekilmemiş tarlalar, yakılmış ormanlar, hastalıklar, hurafeler, üfürükler, yolsuz, okulsuz köyler, pis şehirler.

Milletin hayrı için ne düşünsen 'Olmaz!' diye dikilen ilimsiz hocalar. Her yeniliğe, 'Biz dedemizden böyle görmedik' diye karşı çıkan yobazlar. Milletlerin hayatında duraklamak bile ölmek demek iken, biz tamamen durmuşuz. Geriden de geri bir hale düşmüşüz. Görünen köy kılavuz istemez. Yaşadığımız, ilkel bir hayattır.

Peki, Batı ne halde? **Gemileri denizleri aşıyor, şimendiferleri dünyayı geziyor, uçakları havalarda dolaşıyor, ilim adamları hayatlarını araştırmaya vakfetmiş, halk ise mütemadiyen çalışıyor ve okuyor.** Durum bu. Fakat kudretleri arttıkça hırsları da çoğalıyor. Asya'yı, Afrika'yı bitirdiler, şimdi sıra bize geldi.

Sevr Antlaşması'nı okudunuzsa anlamışınızdır ki bunların bizden istedikleri artık toprak moprak değil, bu defa canımızı, varlığımızı istiyorlar. **Müslümanlar! Bizi yenmek için düşmanın elinde iki vasıta var: Birincisi kaba kuvvet.** Önce kaba kuvvete başvurdular. Doğudan Ermeniler, güneyden İngilizler ve Fransızlar üstümüze yürüdü. İtalyanlar Konya'ya kadar yayıldı. Karadeniz boyunca silahlandırılmış Rumlar ayaklandırıldı. Yetmedi. Batıdan da Yunan ordusunu sürdürdüler. Ne oldu? Öldü sanılan Müslüman Türk doğruldu ve yurdunu savunmaya başladı. Sonuç? Artık ne Doğu'da düşman var, ne Güney'de.

Allah'ın yardımıyla ikisini de yendik. Pontus çetelerini de susturmak üzereyiz. Karşımızda bir Yunan ordusu kaldı. Onu da Sakarya'da bozduk. Batıya attık. Bir de Boğazlar'daki Müttefikler var. Biz evelallah ikisini de yeneriz.

Ama düşmanın ikinci bir vasıtası var ki birincisinden de güçlü: Nifak! Osmanlı Devleti'ni bu silahla parçaladılar, sonra da parçaları teker teker yuttular. Öyleyse bugün de, yarın da herkes gözünü dört açmalı, kimin ve neyin hesabına birbirimizin gırtlığına sarılmamız isteniyor, bunu çok iyi düşünmeli.

Aklımızı kullanmazsak böyle mazlum ve garip olmaya devam ederiz."

SEBİLÜRREŞAT DERGİSİ'NİN İZLEYECEĞİ ÇİZGİ

Sırat-ı Müstakim dergisi yerine çıkarılan Sebülürreşat Dergisi'nin ilk sayısında (1912) Mehmed Akif, derginin izleyeceği çizgiyi anlatır toplumsal ahlaka verdiği önemi şöyle ortaya koymuştur:

"Şiir için, edebiyat için biraz süs, çerez diyenler var. Karnı tok, sırtı pek milletlere göre bu söz belki doğrudur. Lakin bizim gibi aç, çıplak milletlere süsten evvel giyecek, yiyecek lazım. Onun için ne kadar süslü, ne kadar tatlı olursa olsun, giyecek hizmetini, gıda görevini görmeyen edebiyat bize hiçbir şey söylemez. (...)

Zaten bizim içtihadımıza göre edepsizlik başladığı noktada edebiyat biter. Elverişli bulduğumuz her konuyu yazacağız. Hele toplumsal dertlerimizi dökmekten, yaralarımızı açıp

göstermekten hiç çekinmeyeceğiz. Bundan maksadımız bir takım zavallıların zannettiği yahut zannettirdiği gibi milleti ele, düşmana karşı maskara etmek değildir. Merâmımız kendimizi değil, maskaralıklarımızı maskara etmektir...

Mümkün olduğu kadar halka söyleyecek eserler meydana getireceğiz. Yoksa havâs (seçkinler) için yazı yazmaya yeltenecek derecede sersem değiliz! Zâten altı yüz seneden beri yalnız havâsı (seçkinleri) düşünce düşünce avâm olmuş (sıradanlaşmış) gitmişiz!"

KAYNAKÇA

Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006. Hazırlayan: Mehmet Akif Ersoy, Safahat Orijinali ve Günümüz Türkçesi, Beyan Yayınları, İstanbul, 2007. Hazırlayan: A. Vahap Akbaş
Kürsüdeki Şair Mehmet Akif, Diyanet İşleri Başkanlığı, Temmuz 2011, Sayı 147.
Meliha Macit, Mehmet Akif Ersoy'un Geleneksel Dini Anlayışı Eleştirisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006
1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu, 19-21 Kasım 2008, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 2009.

Hazırlayan: Turgut ÇİFTÇİ